

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Bakalářská práce

Eliška Flejberková

**Prestiž nakladatele v komparativní historické perspektivě:
případová studie života a díla Viktora Stoilova**

The Status and Social Prestige of the Publisher's Profession in Comparative
Historical Perspective: Case Study of the Life and Achievements of Viktor
Stoilov

Praha 2022

Vedoucí práce: PhDr. Jiřina Šmejkalová, CSc.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Prestiž nakladatele v komparativní historické perspektivě: případová studie života a díla Viktora Stoilova* vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....
Eliška Flejberková

Abstrakt

Tato bakalářská práce řeší téma osobnost nakladatele Viktora Stoilova a jeho dílo. Dále porovnává změny, kterou prestiž nakladatele v historii prodělala. Cílem bakalářské práce bude pomocí biografické metody zmapovat život a dílo Viktora Stoilova a zhodnotit jeho přínos pro rozvoj české knižní kultury. Teoretická část je psána pomocí sekundární literatury, zahrnuje rozbor definic související s tématem a historii nakladatelů působících na českém území. Praktická část zahrnuje kvalitativní výzkum provedený pomocí strukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami se dvěma osobnostmi z českého knižního trhu. Závěr práce je věnován shrnutí zjištěných skutečností souvisejících s osobností nakladatele.

Klíčová slova

nakladatel, nakladatelství, české nakladatelské prostředí, český knižní trh

Abstract

This bachelor thesis is dealing with the topic of the personality of the publisher Viktor Stoilov and his work. It also compares the changes that the publisher's prestige has undergone in history. The aim of the bachelor thesis is to map the life and work of Viktor Stoilov using the biographical method and evaluate his contribution to the development of Czech book culture. The theoretical part is written using secondary literature, it includes an analysis of definitions related to the topic and the history of publishers operating in the Czech territory. The practical part includes qualitative research conducted using structured interviews with open questions with two personalities from the Czech book market. The conclusion of the work is dedicated to summarizing the facts found related to the publisher's personality.

Keywords

publisher, publishing house, Czech publishing environment, Czech book market

Počet znaků: 77 432; Počet normostran: 43

Obsah

ÚVOD	6
1. NAKLADATEL A NAKLADATELSTVÍ	8
1.1 NAKLADATEL.....	8
1.2 NAKLADATELSTVÍ	9
2 PRVNÍ ČEŠTÍ NAKLADATELÉ.....	11
2.1 NAKLADATELÉ ZA NÁRODNÍHO OBROZENÍ.....	11
2.2 PRVNÍ MODERNÍ ČEŠTÍ NAKLADATELÉ	12
2.3 NAKLADATELÉ PO PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE.....	13
2.4 NAKLADATELSTVÍ PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE	15
2.5 NAKLADATELSTVÍ PO ROCE 1949.....	16
2.6 NAKLADATELÉ PO ROCE 1989.....	17
3 KNIŽNÍ TRH PO ROCE 1989.....	19
3.1 FÁZE VÝVOJE KNIŽNÍHO TRHU	19
3.2 NAKLADATELSKÉ SUBJEKTY PO ROCE 1989	19
3.2.1 Viktor Stoilov v kontextu vzniku nových nakladatelství	20
3.2.2 Zaniklá nakladatelství	21
3.3 SITUACE KNIŽNÍHO TRHU PO ROCE 2000	22
4 VIKTOR STOILOV A NAKLADATELSTVÍ TORST	24
4.1 VIKTOR STOILOV	24
4.1.1 První fotografie	24
4.2 JAN ŠULC	25
4.2.1 Spolupráce Jana Šulce s Viktorem Stoilovem.....	26
4.3 POČÁTKY NAKLADATELSTVÍ TORST.....	26
4.3.1 První tituly.....	26
4.4 PŘEHLED PRODUKCE NAKLADATELSTVÍ TORST	28
4.4.1 Vývoj ediční strategie	28
4.4.2 Současná produkce.....	28
4.4.3 Edice.....	30
4.5 HLAVNÍ POSLÁNÍ NAKLADATELSTVÍ TORST	33
4.5.1 „Splácení dluhů starším generacím“	33
4.5.2 Osobní vztahy a kontakty.....	33
4.6 DOKONČOVÁNÍ SPISŮ	33
4.7 KNIHKUPECTVÍ TORST	34
4.8 OCENĚNÍ	34
ZÁVĚR	36
ZDROJE	38
LITERATURA	38
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	39
SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ	42
SEZNAM PŘÍLOH.....	42

Seznam zkratk

ISBN – International Standard Book Numbering

KČS – Komunistická strana Československa

SČKN – Svaz českých knihkupců a nakladatelů

SČSS – Svaz československých spisovatelů

TDKIV – Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy

Úvod

Zakládání a vedení vlastního nakladatelství se v historii českých zemích dlouze vyvíjelo. První nakladatelé museli spojit svou profesi i s knihtiskařstvím a knihkupectvím. Později měly knihy, a tedy i nakladatelství, jednu ze zásadních rolí v národním obrození. K velkému rozvoji nakladatelství došlo na konci 19. století, světové války ale tento vývoj pozastavily. V roce 1949 byla po nástupu komunistického režimu ukončena i činnost soukromých nakladatelství na následujících čtyřicet let. Po listopadu 1989 dochází k erupci nových nakladatelství, která zakládají rozdílné subjekty. Jde například o tiskárny, spisovatele, vědce, knihkupce, vysoké školy, knihovny, ale i jedince, pro které bylo založení vlastního nakladatelství jedinou cestou k vydání díla podle svých vlastních představ. Touto cestou se vydal právě Viktor Stoilov, jímž se tato bakalářská práce zabývá.

Viktor Stoilov nejdříve začal kariéru fotografa. Když se ale v roce 1990 po výstavě svých fotografických portrétů spisovatelů rozhodl převést je do knižní podoby, nenašel nakladatelství, které by mu dílo vydalo podle jeho vize. Knihu si tak vydal sám a vzniklo nakladatelství Torst, které Viktor Stoilov již přes 30 let úspěšně vede. Nakladatelství Torst je zaměřeno převážně na starší autory a snaží se „splácet dluh starším generacím“ (hlavně generacím spisovatelů, kteří nemohli svá díla vydávat mezi lety 1938-1989).

Cílem bakalářské práce bude pomocí biografické metody zmapovat život a dílo Viktora Stoilova a zhodnotit jeho přínos pro rozvoj české knižní kultury. Dále srovnat osobnost Viktora Stoilova s historickými osobnostmi důležitých nakladatelů. Jednou z výzkumných otázek je, jak nakladatelství Torst ovlivnilo a změnilo vývoj českého nakladatelského podnikání po roce 1989.

Na začátku práce je definováno, kdo je nakladatel, co je náplní jeho činnosti a jak definujeme instituci nakladatelství (Halada, 1993; Pistorius, 2003; Osvaldová a Halada, 2007). Následně je popsána historie nakladatelů a proměny osobnosti nakladatele od 16. století do 90. let 20. století na území českých zemí (Bohatcová, 1990; Wögerbauer et al., 2015). Další kapitola je zaměřena na český knižní trh po roce 1989 (Halada, 2007; Hruška et al., 2008). Klíčová kapitola se zabývá osobností Viktora Stoilova a jeho nakladatelstvím Torst (Chuchma, 2011).

Teoretická část bakalářské práce vychází z nastudované sekundární literatury, praktická část je řešena kvalitativní metodou pomocí strukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami. Bakalářská práce byla psána od dubna roku 2021 a většinu respondentů byla nabídnuta možnost provedení rozhovoru prostřednictvím e-mailu či různé

videokonferenční platformy. Přestože byly kontaktovány více než dvě desítky nakladatelství a osobností českého knižního trhu, podařilo se získat pouze dva rozhovory, které byly provedeny e-mailovou korespondencí. Většina poslaných e-mailů zůstala bez odpovědi, jeden respondent odmítl poskytnout rozhovor, pokud o bakalářské práci nebude vědět Viktor Stoilov. V rámci praktické části byla vynaložena snaha o kontaktování Viktora Stoilova přes kontakty vedoucí práce, PhDr. Jiřiny Šmejkalové, CSc., bohužel neúspěšně. Rozhovory měly za cíl zjistit, jak vidí postavení Viktora Stoilova a jeho nakladatelství Torst v kontextu českého nakladatelského prostředí ostatní osobnosti z českého knižního trhu.

1. Nakladatel a nakladatelství

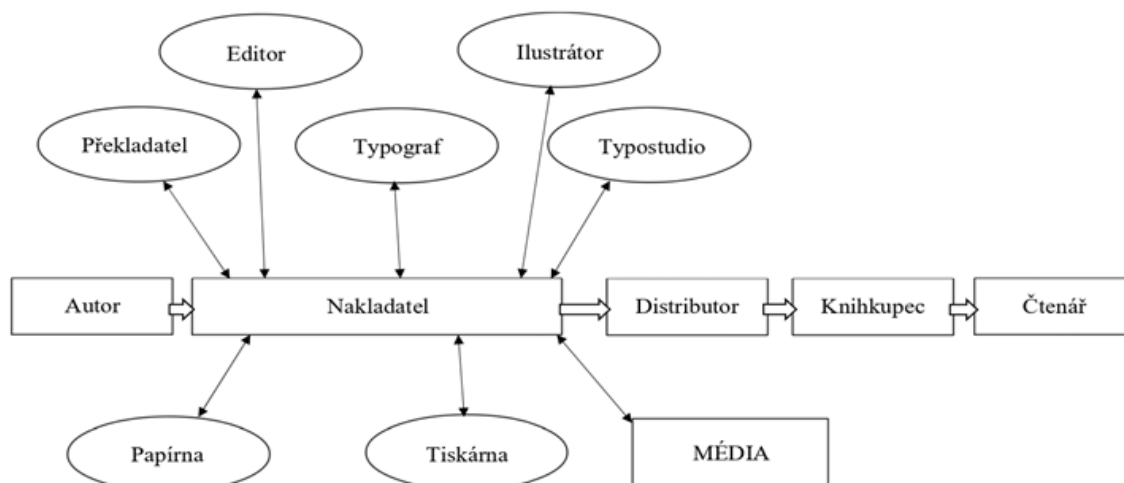
1.1 Nakladatel

Z dostupných zdrojů, jejichž jistá problémovost spočívá v jejich subjektivitě, lze zachytit snahu definovat pojem „knižní kultura“, například v knize Jana Halady *Člověk a kniha: úvod do nakladatelské specializace* (1993, s. 34). „Knižní kultura je přirozenou součástí celého kulturního dění každé společnosti, vypovídá o jejím stavu nikoliv pouze ve smyslu kulturní, ale i ekonomické a sociální úrovně. Nakladatel či nakladatelství tak slouží jako citlivý seismograf duchovního a materiálního niveau dané společnosti“ (Halada, 1993, s. 34).

Profese nakladatele vyžaduje nejen znalosti o knižní kultuře, ale i ekonomické schopnosti. První nakladatelé působili i jako knihtiskaři a knihkupci, dodnes musí ovládat rozdílné dovednosti potřebné pro jejich profesi (Halada, 1993).

Na stránkách České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy¹ je termín nakladatel² vyložen jako: „Fyzická nebo právnická osoba odpovědná za uvedení neperiodické publikace (knihy, hudebniny, reprodukce, mapy, fotografie apod.) na knižní trh. Zajišťuje hmotné prostředky k vydávání publikací, pečuje o odbornou a výtvarnou stránku vydávaných publikací, zajišťuje jejich vytištění, někdy též distribuci“ (Celbová, 2003).

Vladimír Pistorius se v knize *Jak se dělá kniha* (2003, s. 106) zabývá cestou knihy od autora ke čtenáři, kterou vnímá jako cestu mezi pěti subjekty:

Obrázek 1 Cesta knihy od autora ke čtenáři, zdroj: Pistorius, 2003

¹ Zkratka TDKIV

² Termín je označen jako ekvivalent k termínu nakladatelství.

V tomto procesu má nakladatel specifickou úlohu, neboť knihu technicky realizuje, prodává a také jedná s řadou dalších partnerů. Nakladatel tedy musí zajišťovat editora, ilustrátora, typografa, překladatele, papírnu, tiskárnu, typostudio a média. Mezi cestou od nakladatele ke knihkupci stojí ještě obvykle distributor (Pistorius, 2003).

Ve své knize *Člověk a kniha* popisuje Jan Halada (1993) potřebné znalosti nakladatele. Nakladatel by podle něho měl mít jasnou představu o svém zaměření, být schopen vytvořit fungující organizaci svého podniku, mít kvalitní spolupracovníky a ediční plán, znát konkurenci a vypracovat si image. Dále by měl umět získávat informace o trhu a poznat stav společnosti, tedy co se prodává a co čtenáři požadují. Měl by se soustředit pouze na určitou oblast produkce, kterou nabídne přes svého knihkupce čtenářům. Musí umět jednat a pracovat s knihkupci a literárními agenty. Nakladatel by tak měl vědět, jak se pohybovat nejen v nakladatelském podnikání, ale znát i základy marketingu, práva, ekonomie a mít stěžejní schopnosti manažera.

Základním předpokladem každého nakladatele je samozřejmě kladný vztah ke knize a umění pohybovat se ve světě knižní kultury, znalost procesu výroby knihy a udržování vztahů s autory, knihkupci, tiskárnami, distributory a všemi médii, která jsou mu nápomocné v jeho činnosti.

1.2 Nakladatelství

Stejně jako v TDKIV nalezneme i v knize *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace* termíny nakladatel a nakladatelství pod stejným heslem. Jan Halada zde popisuje nakladatelství jako: „Instituci, která působí ve smyslu kulturním, společenském a ekonomickém, přičemž se jednotlivé články této činnosti doplňují a sjednocují“ (Osvaldová a Halada, 2007, s. 125).

Mezi hlavní činnosti nakladatelství patří akvizice rukopisů, autorskoprávní agenda, redakční příprava, výroba knih, marketingová příprava, propagace titulů a jejich prodej. Na tomto procesu se podílí řada profesí, záleží však na velikosti nakladatelství. V menších vykonává více profesí jeden zaměstnanec či externista, u větších se mohou uplatňovat samostatně. Jedná se například o redaktora, výtvarného redaktora, technického redaktora, vedoucího odbytu, propagačního pracovníka, ekonoma, sekretářku a skladníka (Pistorius, 2003).

Nakladatelství může mít své cíle, které sleduje skrze náplň vydavatelské činnosti, jimiž je ediční plán a titulový záměr edic. Mezi cíle patří kulturní poslání; politický, náboženský

či ideový záměr; ekonomicky účelové zaměření; úzce oborové, specializované zaměření; institucionální zaměření a charitativní nebo osobnostní zaměření a poslání. V průběhu další nakladatelské činnosti se tyto cíle mohou transformovat a vzájemně se prolínat (Osvaldová a Halada, 2007).

Edice jsou důležitým základem také při vytváření edičního profilu nakladatelství, kde mají dvě základní funkce: signalizační funkci směrem ven, ke čtenářům, a stabilizační funkci směrem dovnitř, do redakce. Pro úspěch edic je nezbytné nezapomenout na péči o jejich výtvarnou podobu, každá edice se ale může vyčerpat, jak z důvodu změny cílové skupiny čtenářů, tak například kvůli objevení úspěšnější konkurence. K nejznámějším edicím na českém knižním trhu patří Světová četba (Odeon), Dějiny států (NLN), Klasická knihovna (Svoboda) či OKO (Albatros) (Pistorius, 2003).

2 První čeští nakladatelé

Za jednoho z prvních českých nakladatelů se považuje Jiří Rožďalovský, který okolo roku 1530 nastoupil na pražské vysoké učení a zvolil si jméno Melantrich (v řečtině znamená černovlásek). Po svých cestách Evropou vstoupil do tiskárny knihtiskaře Bartoloměje Netolického a v roce 1549 spolu vydali první vydání velké ilustrované bible. O tři roky později Melantrich tiskárnu od Netolického odkoupil a za svůj život vydal přes 220 publikací, například učebnice pro městské školy, astrologické spisy, překlady, spisy náboženského a lékařského obsahu a reedice knih. Jeho nejznámějším dílem je *Herbář* od Matthioliho. Jiří Melantrich měl velký smysl pro rovnováhu v podnikání. Věděl, že odvážné ediční plány zahraničního dosahu musí vykompenzovat spolehlivými tisky určené pro domácí trh (Bohatcová, 1990). Jeho tiskárna s dvaceti zaměstnanci patřila k největším v Evropě (Málek a Petrál, 1964).

V 18. století v době protireformace byla na knihy a na veškeré prostředky komunikace uvalena tvrdá cenzura. Jedním z představitelů české protireformace byl jezuitský misionář, páter a cenzor Antonín Koniáš. Koniáš pocházel z knihtiskařské rodiny a věřil, že likvidací nekatolických knih chrání český národ. Podle římských indexů zakázaných knih sepsal spis *Klíč kacířské bludy k rozeznání otvírající, k vykořenění zamykající*, který, jak je pro tuto dobu osmnáctého století typické, neprošel státní cenzurou, nýbrž církevní (Wögerbauer et al., 2015). „S Koniášovým Klíčem lze pracovat dvojitým způsobem: jako s návodem na rozpoznávání spisů, jejichž přečtení ohrožuje čtenářův posmrtný vstup do věčného života, nebo jako se seznamem škodlivých, kacířských titulů, které mají být zakázány. Schopnost rozeznat kacířské knihy od katolických je podle Koniáše jedním z klíčů k nebeskému království“ (Wögerbauer et al., 2015, s. 69).

2.1 Nakladatelé za národního obrození

Na konci 18. století dostávala kniha v českém kulturním prostředí nové poslání, měla sloužit jako služba pro národní cíle a tužby, pomoci obrozencům s obranou českého jazyka. V první fázi národního obrození bylo málo nakladatelů, kteří dokázali vydat knihy bez finanční pomoci autora, mecenáše, tiskaře a bez pomoci s expandováním knih od přátel, farářů či učitelů (Bohatcová, 1990). Výjimku tvořili Jan Nepomuk Ferdinand Schönfeld a Bohumil Gottlieb Hasse. Jejich tiskárny, na rozdíl od zbývajících pražských tiskáren, měly kvalitní strojové vybavení a dokázaly tak konkurovat tiskárnám ve Vídni, Budapešti či v Lipsku (Šimeček a Trávníček, 2014).

Další osobností obrozenských snah byl nakladatel a novinář Václav Matěj Kramerius, který chtěl své knihy nabízet všem společenským vrstvám. K tomuto účelu se soustředil na knihy odpovídající jejich zájmům. Přepisoval starší tisky české literatury, vydával české povídky, zábavnou četbu, literaturu pro mládež a cestopisy (Bohatcová, 1990). Kramerius dal za vznik České expedici, kolem které se mu podařilo soustředit nejen významné osobnosti té doby, ale i širší vrstvy národa (například sedláky, univerzitní profesory, studenty, venkovské kupce, řemeslníky a prosté Pražany) (Málek a Petrtýl, 1964). Rudolf Málek a Miroslav Petrtýl (1964, s. 54) ve své knize *Knihy a Pražané* píše: „Expedice se stala českým vlasteneckým salómem, klubem, kde se scházeli mladí i staří; besedovalo se zde o tom, jak pomáhat hospodářsky i kulturně řemeslníkům i sedlákům, měštům i venkovu: jak vychovávat a vzdělávat.“

Za nástupce Václava M. Krameria se považuje Jan Hostivít Pospíšil, vlastní podnik v Hradci Králové. Z něj se mu podařilo vybudovat literární středisko třicátých a čtyřicátých let 19. století. České knihy vydával na svůj náklad, bez ohledu na to, zdali mu přinesou zisk. Během své nakladatelské činnosti vydal přes 400 českých knih, mimo jiné spisy Václava Hanky, Františka Ladislava Čelakovského a Komenského *Orbis pictus*.

Z podnětu Františka Palackého vznikla roku 1831 Matice česká, díky které se mohla vydávat literatura vědecká a odborná. Ta předtím nezaujala tolik čtenářů, aby jí vydával některý z nakladatelů. Pomocí finančního fondu Matice vyšla základní díla naší naučné literatury, pětidílný *Slovník česko-německý* od Josefa Jungmanna či *Slovanské starožitnosti* od Pavla Josefa Šafaříka (Bohatcová, 1990).

2.2 První moderní čeští nakladatelé

Za prvního moderního českého nakladatele je považován Ignác Leopold Kober, jehož podnik sdružující knihkupectví, nakladatelství a tiskárnu můžeme označit za nakladatelský dům (Zach, 1996). Kober je známý také pro vydání desetisvazkového *Slovníku naučného*, první české encyklopedie. Redaktorem *Slovníku* byl František Ladislav Rieger a vydání bylo založeno na podnětu Františka Palackého, který založil Matici českou právě za účelem vzniku velké české encyklopedie, k čemuž v Matici nedošlo.

V šedesátých letech 19. století došlo k rozmachu nakladatelského podnikání díky uvolnění politické situace v českých zemích. K nakladatelům působícím v Praze v této době patří například Bedřich Stýblo, který se se svým vydavatelským profilem zaměřeným spíše na modlitby, písně a básně řadí ještě ke starší nakladatelské generaci. Dále Ferdinand Dattel,

jenž vydal na podnět svého přítele Jana Nerudy *Poetické besedy*, soustředící se na práce básníků mladší generace.

Největší předválečný nakladatelský dům v Čechách vlastnil Jan Otto. Vydával díla českých i zahraničních spisovatelů a básníků, například Aloise Jiráska, Karolíny Světlé, Jaroslava Vrchlického, Adolfa Heyduka a dramata Williama Shakespeara. Nelze opomenout jeho řady Ruské knihovny, Anglické knihovny, Sborníku světové poezie a populární Světové knihovny. Nejznámější je jeho dvacetí osmi svazkový *Ottův slovník naučný*, nová česká encyklopedie. Nakladatelství dokázalo pokrýt velkou část knižního trhu, krásné a odborné literatury a pomohlo v národní snaze. Sláva Ottova nakladatelství byla postupně zničena dědici bez talentu pro nakladatelskou činnost, první světovou válkou a ve třicátých letech dvacátého století bylo nakladatelství zlikvidováno (Bohatcová, 1990).³

V poslední třetině 19. století se české nakladatelské podnikání rychle rozvíjelo. Vznikaly nakladatelské domy, které sdružovaly knihkupectví, nakladatelství i tiskárnu. Součástí nakladatelských domů byly také výstavní síně, které byly středisky kulturního a společenského života. Většina velkých pražských nakladatelských podniků patřilo jedinému majiteli a jejich názvy se odvíjely od osobnosti zakladatele nebo pokračovatele firmy (Jan Otto, František Topič či František Augustin Urbánek). Osobnost majitele podniku se promítala do každodenního chodu nakladatelství i do jeho budoucnosti, důsledkem byla také postupná individualizace knižního trhu. Na stavbu či přestavbu reprezentativních budov si majitelé najímali slavné architekty (Zach, 1996). „Již volba architekta zakódovala do budovy svědectví o osobnosti nakladatele a směřování jeho firmy. A podobně jako každá kniha svým obsahem a zejména vnější podobou prozrazuje na svého nakladatele víc, než bychom byli ochotni připustit, vypovídá o něm i budova nakladatelství, její sloh, rozvržení či vybavení“ (Zach, 1996, s. 6).

2.3 Nakladatelé po první světové válce

Sláva velkých nakladatelství skončila první světovou válkou. Několik mladých nakladatelů se v polovině dvacátých let spojilo do Klubu moderních nakladatelů Kmen. Patřilo sem nakladatelství Aventinum, Odeon, Kvasnička a Hampl nebo L. Kuncíř. Kmen zastupoval funkci kolektivního nakladatelského domu, ve kterém se konaly výstavy, přednášky a propagační aktivity.

³ Ottovo nakladatelství bylo obnoveno v druhé polovině 90. let 20. století, zaměřuje se na cenově dostupnou literaturu pro celou rodinu a ročně publikuje 100 titulů. (*Historie*, 2022a)

Ve dvacátých a na začátku třicátých let minulého století se dařilo především vydavatelským podnikům, které se spojily s politickými stranami a sdružily administraci novin a časopisů, vydavatelství, tiskárny a nakladatelství do neosobních koncernů. Všechna nakladatelství, od drobných nově založených po podniky se silnou nakladatelskou tradicí, byla zasažena hospodářskou krizí první poloviny třicátých let, která byla pro některé až likvidační (Zach, 1996).

K nakladatelstvím, jež byla zničena krizí patří i Aventinum, které založil roku 1919 Otakar Štorch Marien. Chtěl vydávat knihy schopných autorů, jež měly kvalitní grafickou úpravu. Spolupracoval na nich s předními grafiky té doby, mezi které patřili Jindřich Štýrský, Josef Šíma, Zdeněk Kratochvíl a Toyen. Majitel Štorch Marien také zřídil Aventinskou mansardu – výstavní síň, kde vystavoval soudobé moderní umění (Bohatcová, 1990).

Nakladatelství a vydavatelství Melantrich, založené již v roce 1898, dokázal vybudovat majitel Jaroslav Šalda po založení Československé republiky do velkého koncernu, který dokonce přebral tradiční produkci denního tisku, časopisů a literatury. Nakladatelský program Melantrichu byl v roce 1928 svěřen Bedřichu Fučíkovi, který byl ve své činnosti velice zdatný. Fučík se snažil o vybudování pověsti Melantrichu jako schopného nakladatelství, jehož ediční program nebyl založen pouze na vydávání bestsellerů, nýbrž cílem bylo i vytvořit kvalitní koncept edičního plánu. Program nakladatelství Melantrich obsahoval nejen domácí i světovou krásnou literaturu, ale i vysokoškolské učebnice a vědecké publikace (Fejlek, 1998).

Přestože se nedá v tomto období již hovořit o takové slávě ekonomického a kulturního rozsahu, které dosahovaly nakladatelské domy v poslední třetině 19. století, nakladatelství Aventinum navazovalo na tuto tradici. Výraznou osobností nakladatelství byl jeho majitel a zakladatel, Otakar Štorch Marien. Stejně jako nakladatelství v poslední třetině 19. století mělo i Aventinum svůj nakladatelský dům, ve kterém byla i výstavní síň (Zach, 1996). Ke kulturnímu rozmachu v demokratické republice se přidalo i nakladatelství Melantrich, jehož přední osobností se stal Bedřich Fučík. Fučík vedl ediční program, se kterým se Melantrich změnil z vydavatele denního a periodického tisku na významné nakladatelství (Fejlek, 1998).

2.4 Nakladatelství po druhé světové válce

Po druhé světové válce se usilovalo o co nejrychlejší znovuvybudování Republiky. Komunistická strana se snažila získat politickou převahu ve všech rovinách, k čemuž používala osobnosti kulturního a společenského života. Někteří umělci a intelektuálové se sdružovali do velkých organizací a profesních svazů, což vedlo k rozštěpení kulturní obce. Demokratičtí umělci věřili, že kultura má být svobodná, již od roku 1945 se ale část literární obce orientovala na Východ k sovětské kultuře. Vize jednoty a společného směru umělců se rozpadala.

Ze soukromých nakladatelství se vysoce drželi Václav Petr a Fr. Borový. Václav Petr se zaměřoval na mladé autory, Fr. Borový vsadil na vyzkoušené edice a osvědčené autory. Trh ale pomalu začínaly ovládat velké nakladatelské podniky spojené s politickými stranami. Patřilo k nim nakladatelství Vyšehrad a Universum, řízené Československou lidovou stranou. Komunistická strana Československa měla pod sebou nakladatelství Svoboda (Janoušek, 2012). Kolektivní nakladatelství (jako Svoboda, Práce, Mladá fronta) často sídlila v nakladatelských domech, které předtím vlastnila a vybudovala nakladatelství v předválečné době (Zach, 1996).

Po Únorovém převratu roku 1948 bylo zrušeno dlouhé období činnosti soukromých nakladatelství vydáním *Zákona o vydání a rozšiřování knih, hudebnin a jiných neperiodických publikací* (č. 94/1949 Sb., přijatým 24. března 1949 Národním shromážděním republiky Československé). V projevu ministra informací a osvěty Václava Kopeckého na schůzi k přijetí tohoto Zákona zaznělo: „Vítězný únor svým důsledným očištným dílem a svým revolučním vzmachem učinil konec všemu škodlivému kompromisnictví a obojživelnictví i v oblasti vydavatelské činnosti. A my předložením vydavatelského zákona uzavíráme provždy minulost, kapitalistickou minulost ve vydavatelské činnosti a uskutečňujeme přechod do zcela nových poměrů, pokud jde o vydávání a rozšiřování nejen knih, ale i hudebnin, výtvarných reprodukcí a všech jiných neperiodických publikací. Základní převratný význam předloženého vydavatelského zákona tkví v tom, že z oblasti vydavatelské činnosti jsou provždy vyloučeny soukromopodnikatelské výtěžné zájmy“ (Kopecký, 1949, s.6).

Regulace vydávané literatury probíhala již od roku 1945 snahou nahradit české knihy zničené za nacistické okupace či knihy, které se za nesměly za protektorátu vydávat. Jedním z hlavních cílů bylo omezit překlady a preferovat české publikace. Vydání překladových knih bylo regulováno. Každá chystaná kniha, i českých autorů, musela získat povolení

od Ministerstva informací. Publikace byly posuzovány z hlediska umělecké hodnoty. Po únorovém převratu se postupně prosazoval socialistický realismus, každý titul musel být posouzen z hlediska ideové správnosti. Zároveň proběhla nakladatelská reforma podle sovětského příkladu, kdy byl vytvořen systém nakladatelských gescí. Roku 1953 byl prosazen definitivní model monopolu (Wögerbauer et al., 2015).

2.5 Nakladatelství po roce 1949

Z nakladatelství, knihkupectví a tiskáren se staly tzv. národní podniky. Veškerou produkci řídila Ústřední ediční rada zřízená Ministerstvem informací a osvěty (Wögerbauer et al., 2015). „Vlastní tvůrčí proces i knižní výroba a distribuce měly být plánovány z hlediska společenského zájmu a řízeny podle pravidel marxisticko-leninské vědy tak, aby písemnictví napomáhalo budování komunismu a výchově čtenářů. Tomu odpovídal i důraz kladený na regulaci literatury“ (Wögerbauer et al., 2015, s. 1100).

Literární dílo muselo před vydáním projít několika úrovněmi schvalovacího procesu, který byl výrazně byrokratizován a rozhodnutí o vydání se neponechávalo v rukou jediného člověka. Obvykle muselo projít přes řádového redaktora, dva externí lektory a šéfredaktora či ředitele nakladatelství⁴. Pro schválení díla od řádového redaktora muselo dílo odpovídat čtyřem základním kritériím – společenská potřebnost, ideově-politická správnost, odborná a umělecká kvalita a charakter a poslání nakladatelství.⁵

Vznikl systém nakladatelských gescí, v kterých měl každý podnik vyhrazené pole působnosti v oblastech knižní kultury (Wögerbauer et al., 2015). Například nakladatelství Academia se zaměřovalo na vědecké spisy většiny oborů, Albatros na literaturu pro děti a mládež, Lidové nakladatelství na překlady z ruské a sovětské literatury a krajská nakladatelství měla seznamovat čtenáře s literární, uměleckou a památkovou oblastí svého regionu (Bohatcová, 1990).

Významné postavení v oblasti původní české tvorby mělo nakladatelství Československý spisovatel. Vzniklo v roce 1949 spojením nakladatelství Fr. Borový a několika dalších firem. Bylo řízené Svazem československých spisovatelů (Janoušek, 2012).

⁴ Šéfredaktor či ředitel nakladatelství museli být pověřené osoby, jejichž funkce byla schválena nejvyššími stranickými orgány (Wögerbauer et al., 2015).

⁵ V tomto postupu mělo vliv i postavení autora v soudobém literárním poli. S rozdílnou pečlivostí se posuzovala díla členů předsednictva SČSS (Svaz československých spisovatelů) a nositelů titulu národní umělec od řádového člena nebo nečlena SČSS. Dále záleželo, zda se jedná o debutanta či autora bestsellerů (Wögerbauer et al., 2015).

Na přelomu padesátých a šedesátých let se začalo ukazovat, že stávající model státní produkce knižní tvorby nefunguje. Počet vydaných nákladů neodpovídal poptávce čtenářů, ale politickým požadavkům. Vláda ustanovila Sdružení československých nakladatelů, které bylo pověřeno kontrolou počtu vydaných publikací. Po třech letech bylo sdružení zrušeno pro překročení svých kompetencí (Janoušek, 2008a). Mezitím se nakladatelé na konci 60. let snažili čtenářům nabídnout četbu dle světových trendů, které se do Československa v 50. letech nedostávaly (Halada, 2007).

Politické změny roku 1968 přinesly na krátkou dobu do Československa rozvolnění politických tlaků na vydavatelskou činnost. Již od poloviny šedesátých let se pomalu systém kontroly médií a regulace knižního trhu oslaboval, po událostech Pražského jara se rozpadl (Wögerbauer et al., 2015). Představitelé nakladatelství a Knižního velkoobchodu se sešli v dubnu roku 1968 a odmítli direktivní řízení knižní kultury ze státně administrativního centra. Nakladatelské podniky si chtěly řídit své vlastní ediční programy. O tři měsíce později v Praze vznikl Svaz českých nakladatelských, vydavatelských a knihkupeckých podniků, v němž bylo čtyřicet osm členů. Hlavním posláním Svazu bylo vytvořit samosprávnou organizaci bez jakýchkoliv zásahů do edičních rozměrů, odstranit křivdy minulosti, nepřipustit komercializaci a navázat na dlouholetou tradici (Halada, 2007).

Po srpnu 1968 byl tento krátký posun dopředu zastaven. Režim převzal opět moc nad veškerým děním ve veřejném prostoru v Československu a umělci byli vnímáni za přímé viníky událostí roku 1968. Knižní kultura, a tedy i nakladatelství, se vrátila pod vedení KSČ. Knihy zakázaných autorů se musely stáhnout nejen z nakladatelských plánů a knihkupectví, ale také z výpůjčních katalogů veřejných knihoven (Janoušek, 2008a). Rostoucí seznam zakázaných knih a autorů přinutil nakladatele vrátit se ke klasické české a světové literatuře. Redaktoři v některých nakladatelských domech se tak snažili alespoň částečně zaměřit na tradice české kultury, dodávat čtenářům kvalitní literaturu, po které byla velká poptávka. Mnohým předním autorům bylo zakázáno publikovat, od první poloviny sedmdesátých let se rozvíjela samizdatová činnost, díky níž byla zachycena alespoň část prací těchto autorů (Janoušek, 2008b).

2.6 Nakladatelé po roce 1989

Transformující se společnost a měnící se politická struktura roku 1989 zcela proměnila knižní trh. Kamenná předlistopadová nakladatelství se dostávají do problémů jako první, protože nedokáží dostatečně rychle reagovat na měnící se trh. Začíná erupce počtu nových nakladatelů trvající tři roky. Nakladatelskými subjekty se stávají tiskárny, spisovatelé, vědci,

knihkupci, zpěváci, zemědělská družstva, podniky, regiony, cestovní kanceláře, televize a rozhlas, sci-fi kluby, vydavatelství periodik, církve, aj. Nové podniky zakládají také bývalí ředitelé, šéfredaktoři a redaktoři, kteří odešli ze svých původních nakladatelství. Na trh nastupují zahraniční nakladatelské domy, které dokáží zmapovat trh a vydávat dosud opomíjené žánry, zejména v rámci literatury právnické, oddychové a literatury pro děti. Dědici slavných nakladatelských domů před rokem 1948 obnovují tradici (například Aventinum, Hynek, Toužimský a Moravec). Dále se osamostatňují ediční oddělení univerzit a vysokých škol, vědeckých ústavů a institucí.

Velký počet nakladatelských subjektů byl také dán uvolněním podmínek ohledně registrace nových nakladatelství. Nejdříve se musely registrovat na Ministerstvu kultury ČR, od dubna 1991 stačilo pouze místně přihlásit živnost na magistrátu (Halada, 2007). Od předlistopadových čtyřiceti pěti nakladatelství uvádí Národní agentura ISBN roku 1990 již 650 nakladatelů, roku 1992 přes 1200, o tři roky později přesáhl počet 2 000, v roce 2001 již bylo více než 3080 nakladatelů a hranice čtyř tisíc byla překonána roku 2007. Počet nakladatelů v Národní agentuře ISBN stále stoupá (v roce 2020 jich bylo již 7600), účast v systému ISBN je ale nepovinná (Jeřábek, 2021). V prvních letech po revoluci vycházela až třetina knih bez identifikačního kódu (ISBN), okolo roku 2011 již jen desetina (Šimeček a Trávníček, 2014). Aktivních nakladatelských subjektů bylo podle Národní agentury ISBN v roce 2010 téměř dva tisíce osm set (Pistorius, 2013, s.11), číslo ale klesá, v roce 2019 bylo aktivních 2 087 (Císař, 2020, s.10).

Po listopadu 1989 prošla knižní kultura závratnými změnami. V posledních třiceti letech dochází k poklesu výlučného postavení knih jako média ve společnosti. Mezi hlavní příčiny patří rozvíjející se nová média, vývoj internetové komunikace, přesycení trhu informacemi a knihami a zpřístupnění digitálních knihoven, například prostřednictvím projektu Google Books (Müllerová, 2010).

3 Knižní trh po roce 1989

Rok 1989 přinesl do Československa politické, společenské a kulturní změny. Transformace společnosti se projevila i v knižním průmyslu. Dříve rozdělená literatura na tři proudy, tzv. oficiální, samizdatový a exilový, se spojila a utvořila nový moderní knižní trh. Do českého trhu se také po čtyřech desítkách let vrátila některá díla světové literatury, jejichž vydávání bylo z různých důvodů cenzurováno, a zároveň se začala vydávat i díla nová. Trh se začal přepřehledovat a být nepřehledný (Hruška et al., 2008).

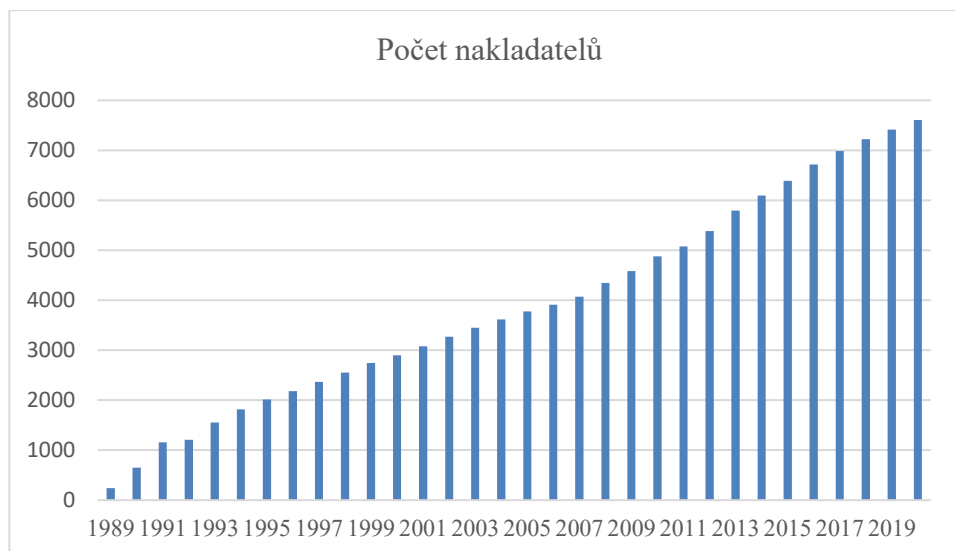
3.1 Fáze vývoje knižního trhu

Vývoj polistopadového knižního trhu Jan Halada⁶ (2007) rozděluje na tři fáze; liberalizační, transformační a stabilizační. První fáze, liberalizační, jež nazývá „dobou, kdy je vše povoleno“, se udála v prvním pololetí roku 1990. Na trh vstupují noví nakladatelé, narůstá počet potiskovaných papírů a knihy se stále vydávají ve vysokých nákladech, například *Tankový prapor* Josefa Škvoreckého byl vydán v nákladu 350 000 výtisků. Druhá fáze, transformační, trvala od konce roku 1990 a po celý rok 1991. Na trh se dostávaly reedice titulů autorů předtím zakázaných, vracely se kovbojky, westerny, červená knihovna a docházelo ke znovuobjevení sci-fi. Také se na trhu poprvé objevily specializované publikace zaměřené na politiku, ekonomiku a počítače. Dostupnost knih, jejich vysoké náklady a rozmanitost žánrů musela vyústit v krizi. Třetí fáze, stabilizační, začala koncem roku 1992. Trh byl nasycen a nakladatelé se mu museli přizpůsobit. Snižovali náklady knih, počty vydaných titulů ale rostly. Ke katastrofě na trhu však nedošlo, trh se stabilizoval a zůstali na něm nakladatelé, kteří se dokázali na změny adaptovat.

3.2 Nakladatelské subjekty po roce 1989

Podle Národní agentury ISBN počty nakladatelů od roku 1989 strmě stoupají. Roku 1989 jich bylo 238, roku 1991 počet vyšplhal na 1158 a roku 1995 přesáhl dva tisíce. Roku 2007 bylo dosaženo dvojnásobku a rokem 2018 se překonala hranice sedmi tisíc (Jeřábek, 2021).

⁶ Ve své knize *Encyklopedie českých nakladatelství 1949-2006*.

Graf 1 Počet nakladatelů od roku 1989,
zdroj: Jeřábek, 2021

3.2.1 Viktor Stoilov v kontextu vzniku nových nakladatelství

V polistopadovém vývoji v prvních letech měla své místo i nově vznikající malá a střední nakladatelství, která se nejzásadněji podílela na vydávání literatury. Většina nových vydavatelů se snažila především o vydání děl dosud proskribovaných autorů.

Brněnské nakladatelství Atlantis vzniklo již v roce 1989 a zaměřilo se na vydávání původní české tvorby, zejména na exilové či samizdatové spisovatele (Jiří Kratochvíl, Milan Kundera, Jan Trefulka, Ludvík Vaculík). Atlantis také uvádělo vzpomínkovou literaturu (Václav Černý, Josef Urbánek) (Machala et al., 2015).

Nakladatelství Host, založené roku 1996 v Brně, nejdříve vydávalo tituly experimentální a kontroverzní (J. H. Krchovský, Jan Křesadlo, Pavel Řezníček). Host se také zaměřil na debutující spisovatele (Josef Balabán, Bohdan Chlíbaec, Martin Langer a Božena Správcová) (Hruška et al., 2008).

Nakladatelství Labyrint, které od roku 1992 vede vlastník a zakladatel Joachim Dvořák, si nejdříve mělo vydělat na vydávání časopisu *Labyrint revue* (vydáváný od roku 1991). Od roku 1992 vydává *Almanach Labyrint*, jež informuje čtenáře a nakladatele o českém knižním trhu a doplňuje tak místo po rozpadu Knižního velkoobchodu. Ediční profil nakladatelství se dále zaměřil na českou i překladovou uměleckou prózu a poezii, a také tituly o umění a architektuře.

V roce 1989 bylo založeno Ladislavem Horáčkem nakladatelství Paseka, primárně s cílem vydávat tvorbu Josefa Váchala. Později Paseka začala nabízet literaturu filozofickou, historickou a uměnovědnou, dále ediční řady, například Světová četba, Česká kniha

a Zmizelá Praha. V edičním profilu nakladatelství se také objevily kuchařky a slovníky (Halada, 2007).

Viktor Stoilov založil v roce 1990 nakladatelství Torst, jehož první vydanou publikací byly Stoilovy *Portréty 1988-1990*. Později se spojil s redaktorem Janem Šulcem, který odešel z nakladatelství Odeon, a spolu s ním pokračoval ve vydávání některých odeonských řad. Dále se zaměřují na českou a překladovou beletrii, deníkovou a memoárovou literaturu i literaturu odbornou (Šimeček a Trávníček, 2014). Nakladatelství Torst se snaží o vyplnění prostoru mezi odbornými publikacemi a pouhou zábavou, a také o splácení kulturního dluhu české literatury mezi lety 1938 až 1989 (Chuchma, 2011).

Podle Vladimíra Šebka z Knihkupectví Ostrov nelze určit, které osobnosti byly po roce 1989 na českém knižním trhu nejvýraznější, každý přispěl něčím jiným. „Někdo si přivezl zkušenosti z ciziny jako Alexandr Tomský (Rozmluvy) nebo Robert Němec (Pragma). Jiní se snažili využít své částečné znalosti z chodu socialistických nakladatelství, kde před revolucí pracovali a šli do rizika svých podniků jako Ladislav Horáček (Paseka). A jiná nakladatelství vznikala rovnou ‚na zelené louce‘ jako například Argo nebo Torst“ (Šebek, 2021, I).

3.2.2 Zaniklá nakladatelství

Nevznikala ale pouze nová nakladatelství, některá již existující se nedokázala změnám po listopadu 1989 přizpůsobit. Velké předlistopadové nakladatelské domy se neadaptovaly dostatečně, byly zatíženy dluhy, vysokými provozními náklady a jejich profilace nebyla pro českého čtenáře dostatečná. Nakladatelství Československý spisovatel, které působilo od roku 1949, se roku 1993 přejmenovalo na Český spisovatel. Po listopadu 1989 vydávalo dříve opomíjené autory (Ota Filip, Emil Juliš, Ivan Klíma, Arnošt Lustig, Jaroslav Putík), zaměřilo se ale i na neznámé talenty (Petr Rákos, Michal Viewegh). Edice Orientace přinášela práce literárně vědecké a estetické (Růžena Grebeníčková, Jan Grossman, Květoslav Chvatík, Mojmír Otruba, Sylvie Richterová). Nakladatelství se ovšem na trhu neudrželo, roku 1997 skončilo, jelikož se nepodařilo skloubit prodejnost a kvalitu v ekonomický výnos (Hruška et al., 2008).

Dalším zaniklým nakladatelstvím se na konci 90. let 20. století stal Melantrich. V období první republiky se stal Melantrich pod vedením Jaroslava Šaldy jedním z největších tiskařských podniků ve střední Evropě (Halada, 2007). V knize Melantrich 1898-1998 se situace roku 1989 popisuje takto: „V nových podmínkách obnovené demokracie není ještě záruka automatické regenerace Melantrichu do podoby před rokem

1938. Obnovit ve zcela nové společenské situaci tiskový koncern typu Melantrich ani není reálné“ (Fejlek, 1998, s. 125). Docházelo také k častým změnám ve vedení a nakladatelství se na trhu neudrželo.

Podobný osud potkalo i nakladatelství Odeon. Silný podnik, jehož součástí byl Klub čtenářů, který v roce 1959 dosáhl 200 000 členů a ročně vydával až 150 titulů. Po změnách roku 1989 a také personálních výměnách se nakladatelství nedokázalo na trhu udržet a roku 1994 bylo předáno do likvidace. Nakladatelskou značku Odeon v roce 1999 koupila společnost Euromedia Group (Halada, 2007).

3.3 Situace knižního trhu po roce 2000

Na knižním trhu začalo být těžké se orientovat, čtenáři ani knihkupci neměli dostatek informací co a kdy vychází, knižní produkce se zároveň neustále zvětšovala⁷. V roce 2003 byla vytvořena internetová databáze vydaných titulů z iniciativy SČKN⁸. Knihkupci vytvářeli nové katalogy svými nabídkami, které umisťovali na internet. Čtenáři se tak usnadnila práce s hledáním titulů, nakladatelům s orientací v produkci.

Přelom století a první roky nového milénia byly poznamenány především rozvojem internetu a technologií. Vytvořily se internetové databáze, některé kamenné obchody se přesunuly do digitálního světa a téměř veškerá produkce nové knihy probíhala přes počítač.

Internetová knihkupectví čtenáři nabízejí tituly za sníženou cenu, jelikož firma nemusí platit nájem jako kamenná knihkupectví (Šimeček a Trávníček, 2014). Dříve nezávislé prodejny se připojují k maloobchodním řetězcům jako např. Dobrovský s.r.o., Kosmas s.r.o. či Kanzelsberger a.s., kteří obvykle působí jak v kamenných obchodech, tak právě jako internetová knihkupectví (Zpráva o českém knižním trhu 2019/2020, 2020).

Přibližně 10 % celkové produkce trhu zabírají každoročně elektronické knihy. Trh s e-knihami roste a od 1. 5. 2020 byly e-knihy zařazeny, společně s audioknihami, do druhé snížené sazby 10 % DPH (do té doby bylo DPH u e-knih 21 %) (Žáková, 2020). O tento krok se velmi zasloužil Svaz českých knihkupců a nakladatelů a ve své Zprávě o českém knižním trhu 2019/20 píše: „Tento krok přispívá k větší dostupnosti knih v moderních formátech pro čtenáře, a to včetně streamingu, a posune celou společnost dále do digitálního věku“ (Růzha, 2020, s. 25).

⁷ V roce 1990 bylo vydáno 4 136 titulů, v roce 2000 již 11 965 titulů (Šimeček a Trávníček, 2014).

⁸ Svaz českých knihkupců a nakladatelů

Celkový meziroční obrat tuzemského knižního trhu se zvyšuje, v roce 2019 byl zaznamenán nárůst o 3,5 %. Obrat tištěných knih vzrostl o 2,5 %, e-knih o 12 % a audioknih dokonce expandoval o 38,5 % oproti trhu v roce 2018.

Počet registrovaných nakladatelských subjektů stoupá, počet aktivních nakladatelů se ale výrazně nemění. V roce 2014 bylo registrováno 6 095 nakladatelů, z toho 2 197 bylo aktivních. V roce 2019 bylo nakladatelů registrováno 7 414, aktivních bylo 2 087. Privátní vydavatelský trh jednoznačně ovládla skupina Albatros Media, která v roce 2019 vydala 1 563 titulů. Na druhém místě byla Euromedia Group s 828 tituly a třetí příčku obsadilo Grada Publishing s 395 tituly (Zpráva o českém knižním trhu 2019/2020, 2020).

4 Viktor Stoilov a nakladatelství Torst

4.1 Viktor Stoilov

Viktor Stoilov se narodil 27. 3. 1961 v Praze v lékařské rodině (Štěpařová, 2010). V 80. letech 20. století propojil fotografii s literaturou, když začal fotografovat české spisovatele. V září 1990 vydal svou první knihu *Portréty 1988-1990*, která dala za vznik nakladatelství Torst. (Chuchma, 2011).

Role Viktora Stoilova v českém polistopadovém nakladatelském prostředí je dle Aleše Najbrta ze Studia Najbrt nezastupitelná. Za zmínku stojí nejen Stoilova práce s tituly napsanými disidentskou generací či samizdatovými autory a fotografickými publikacemi, ale také spolupráce se současnými autory (Najbrt, 2022, IV).

V knize *Torst* (Chuchma, 2011) popisuje Viktor Stoilov svou cestu za vysněným studiem. Přestože byl od mala ze strany rodičů veden k medicíně, na gymnáziu se začel do knih, chodil do filmového klubu a rozhodl se, že doktorem být nechce. Na medicíně nakonec strávil dva roky, během kterých přemýšlel, jakým jiným směrem se může vydat. Věděl, že chce pracovat s knihami a fotografovat, vybral si tedy etnografii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. V roce, kdy se přihlásil, ale etnografii neotevřeli. Na radu Renaty Špičanové-Weinerové⁹ se zapsal mimořádně do druhého ročníku etnografie a mezitím pracoval v knihovně v Klementinu. Ročník navíc mu pomohl se seznámit s profesory a splnit čtyři zkoušky, následující rok se finálně dostal do prvního ročníku etnografie. Toto studium dokončil v roce 1986. Věděl ale, že tímto oborem se živit nechce.

4.1.1 První fotografie

V roce 1985 se Viktoru Stoilovi ozvala Eva Štolbová starší, aby přišel vyfotografovat Dominika Tatarku. Fotografie se jí líbily a o několik let později mu na jeho žádost dala adresu Ludvíka Vaculíka, se kterým se sešel v roce 1988 a započaly tím jeho návštěvy spojené s fotografováním u českých osobností (Chuchma, 2011). Důvod fotografování popisuje Viktor Stoilov v knize *Torst*: „V samizdatových knihách většinou nebyly fotografie autorů a já si říkal, že je třeba potkávám, ale vlastně ani nevím, jak vypadají. Chtěl jsem je poznat a zachytit v jejich domácím prostředí, mezi knihovnou, obrazy a pracovním stolem. Byl jsem rád, že jsem si s nimi mohl povídat, a odměnou mi bylo, když mne pozvali, abych

⁹ Renata Špičanová-Weinerová studovala etnografii a nyní je romanistka. Zнала se se Stoilovým kamarádem z gymnázia Petrem Štěpánem, který ho na gymnáziu přivedl ke čtení (Chuchma, 2011).

se někdy zastavil i bez foťáku“ (Chuchma, 2011, s. 25-27). Nefotil ale pouze spisovatele, došlo i na výtvarníky, například Václava Boštíka, Karla Malicha a Adrianu Šimotovou.

Po povolení fotografické živnosti ve formě soukromého podnikání v lednu 1989 si Stoilov zařídil povolení a fotografoval i svatby. Když mu krátce po listopadu 1989 byla nabídnuta práce v Lidových novinách, Stoilov místo odmítl, protože chtěl směřovat podle sebe (Chuchma, 2011).

4.2 Jan Šulc

Jan Šulc se narodil v březnu roku 1965 (Slívová a Kaňková, 2020) a je redaktorem a editorem české literatury. Pro nakladatelství Torst spolupracuje s Viktorem Stoilovem na vytváření edičního plánu a na vzniku nových knih (Charvát, 2014). Nakladatelství Torst znamená pro Jana Šulce třicet let jeho života (Slívová a Kaňková, 2020).

Jan Šulc byl rodiči také veden k medicíně, avšak nakonec se stejně jako Viktor Stoilov rozhodl pro Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, dvouobor angličtina a portugalština. Portugalštině se ale od dokončení studia v roce 1988 nevěnoval. Během studia absolvoval pobyt v Anglii, kde si uvědomil, že anglická literatura je již utvořená a je to spíše česká literatura, která ho bude potřebovat.

Šulc věděl, že by chtěl pracovat s knihami, ke kterým měl kladný vztah po svém dědečkovi, jenž byl tiskařem. Tři roky o prázdninách pracoval v antikvariátu v Dlážděné ulici. Již během studií psal pro nakladatelství Odeon posudky na knihy z americké a anglické literatury a chodil do Odeonu za redaktorem Janem Zelenkou. Poté, co vystudoval Filozofickou fakultu, neměli v nakladatelství Odeon volné místo. Pokračoval tedy jako zaměstnanec v antikvariátu v Dlážděné ulici do konce února roku 1990. Už zde potkával osobnosti, se kterými se poté spojilo i nakladatelství Torst, například historika českých nakladatelství Aleše Zacha (Chuchma, 2011).

Díky pomoci Miloslava Žiliny, redaktora orientálních literatur v Odeonu, nastoupil Jan Šulc v březnu roku 1990 na místo redaktora teoreticko-naučné literatury. „Odeon jako celek, všichni lidé v něm, mi dali tolik, že za to nikdy nemohu být dostatečně vděčný. Bez toho, co jsem se tam naučil, si svou další ediční a redakční práci vůbec nedokážu představit“ (Chuchma, 2011, s. 31).

Na jaře 1990 v nakladatelství Odeon ještě vládla euforická nálada, která se ale během několika měsíců změnila. Jan Šulc z nakladatelství Odeon odešel ještě před jeho zánikem, tedy v roce 1993. Stal se osobou samostatně výdělečně činnou a pracoval pro různá

nakladatelství jako Atlantis, Fra, Host, Cherm, Kalich, Levné knihy, Mladá fronta a také Torst.

4.2.1 Spolupráce Jana Šulce s Viktorem Stoilovem

Poprvé se Viktor Stoilov a Jan Šulc potkali na chmelové brigádě Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v září 1983 v Hředlích na Rakovnicku. V následujících letech se potkávali na univerzitě, ale každý studoval jiný obor a také chodili do jiných ročníků.

Jejich spolupráce začala až v roce 1990, kdy Jan Šulc pomohl Viktoru Stoilovi s textem Bohuslava Blažka, který byl ve Stoilově první knize *Portréty 1988-1990*. Jan Šulc také spolupracoval při převodu některých knih k vydání od nakladatelství Odeon do nakladatelství Torst, první knihou takto vydanou byly v roce 1993 spisy *Básně, eseje, překlady* Josefa Palivce. Nyní má Jan Šulc v nakladatelství Torst na starosti ediční přípravu svazků a Viktor Stoilov jejich produkci (Chuchma, 2011).

Aleš Najbrt (2022, V) považuje roli Jana Šulce jako editora a redaktora v nakladatelství Torst za nezastupitelnou. Vladimír Šebek (2021, I) pokládá rozhodnutí Viktora Stoilova získat Šulce z upadajícího nakladatelství Odeon za to nejlepší, které mohl udělat.

4.3 Počátky nakladatelství Torst

4.3.1 První tituly

4.3.1.1 Portréty 1988-1990

V únoru roku 1990 měl Viktor Stoilov v Malé galerii Československého spisovatele, v prodejně na Národní třídě č. 9, výstavu fotografických portrétů. Výstava měla kladné ohlasy a lidé Stoilova povzbuzovali, ať fotografie spisovatelů vydá knižně. Přestože Stoilov následně navštívil několik nakladatelství, jeho idea o tom, jak by měla kniha vypadat, se s nakladatelstvími neshodovala. Grafik Robert V. Novák mu tedy poradil, ať si publikaci vydá sám. Robert V. Novák byl Stoilův kamarád vyučený litografem s praxí technického redaktora a reprofotografa, pracující v malooffsetu nakladatelství Mladá fronta. Stoilov ho tedy poprosil o úpravu publikace graficky a vymyšlení loga, které se v nakladatelství Torst používá dodnes.¹⁰ Název nakladatelství Torst vymyslela Stoilova první manželka

¹⁰ Robert V. Novák byl jediným grafikem Torstu až do půlky devadesátých let, kdy se okruh grafiků okolo Torstu rozšířil. Novák připravoval pro nakladatelství Torst také propagační materiály a další tiskoviny (Chuchma, 2011).

Zora, jedná se o poslední tři písmena z křestního jména Viktor a první dvě písmena příjmení Stoilov.¹¹ Ve švédštině znamená slovo torst žízeň.

Kniha *Portréty* obsahovala také text Bohuslava Blažka, o jehož korekturu požádal Stoilov Jana Šulce, který pracoval v nakladatelství Odeon. V publikaci ale není Šulc uvedený, nepřišlo mu vůči kolegům správné pracovat v dalším nakladatelství. První titul nakladatelství Torst byl vydán v roce 1990.

Na publikaci své první knihy si Stoilov půjčil peníze od svých rodičů, vymezoval se proti půjčování peněz od bank. V roce 1990 se Stoilov živil focením, při kterém potkal celou řadu osobností, například Allena Ginsberga, Franka Zappu, Czesława Miłosze a manžele Josefa Škvoreckého a Zdeny Salivarovou.

4.3.1.2 Svět Franze Kafky

Od Jana Šulce věděl Viktor Stoilov o existenci titulů, která velká kamenná nakladatelství nemohla z ekonomických důvodů vydat. Jednalo se o deníky, korespondenci, memoáry či estetiku, a Stoilova čtenářsky zajímaly. Pomalu své nakladatelství začal vést směrem, ve kterém by bylo možné tyto publikace vydávat. Jednalo se o minimalizování nákladů, tituly Viktor Stoilov sám sázel a nakladatelství nemělo kancelář ani zaměstnance (Chuchma, 2011).

K druhému titulu nakladatelství Torst, *Svět Franze Kafky* od Františka Kautmana, se Stoilov dostal přes fotografování. Spisovatele Františka Kautmana fotil a také si od něho půjčoval samizdaty.

Následující tituly Torstu byly také zaměřeny na spisovatele Franze Kafku, jedná se o vzpomínky *Kolem Mileny Jesenské* od Jaroslavy Vondráčkové a *Aforismy* od Franze Kafky. Jak Stoilov říká: „Bylo to dáno tím, že jsme s Honzou¹² oba Pražáci a asi jako většina z naší generace jsme Kafku četli a jeho knihy měli rádi“ (Chuchma, 2011, s. 48).

4.3.1.3 Projekt „Celý život“

Dalším důležitým titulem nakladatelství byl dvousvazkový *Celý život* od Jana Zábrany, na kterém Viktor Stoilov a jeho spolupracovníci pracovali přes rok. Deníkové zápisky Jana Zábrany získal Jan Šulc od jeho manželky Marie Zábranové, s kterou byl Šulc kolega v nakladatelství Odeon. Poprvé Jan Šulc ale Marii Zábranovou poznal již

¹¹ vikTOR STOilov

¹² Honza – Jan Šulc, který je u těchto titulů uveden jako redaktor (Chuchma, 2011)

v předlistopadových dobách, kdy na Filozofické fakultě připravil s Tomášem Kafkou dvě přednášky o nevydané básnické pozůstalosti Jana Zábřany.

Dvousvazkový výbor má přes tisíc stran, začátečnická grafika a sázení předchozích titulů tedy na *Celý život* nestačilo. Na typografii a sazbu si koupil Stoilov počítač a poprosil o pomoc Vladimíra Nárožníka. Nárožník poté titulu udělal i grafickou úpravu a dal za vznik „torstovskému formátu“, jehož základem byl titul Zábřany *Potkat básníka* vydaný v nakladatelství Odeon v roce 1989. Rozměr formátu byl 110x190 milimetrů.

I přes rozsáhlost díla, které se i ostatní nakladatelé divili, se podařilo vyprodat první díl v nákladu čtyř tisíc výtisků přibližně za šest měsíců. Celkově se *Celého života* Jana Zábřany prodalo přes deset tisíc výtisků (Chuchma, 2011). „Vydáním deníků Jana Zábřany ‚*Celý život*‘ odpálilo nakladatelství Torst v roce 1992 první kulturní ‚bombu‘, která rezonuje u čtenářů dodnes, a myslím, že ještě dlouho bude“ (Šebek, 2021, I).

4.4 Přehled produkce nakladatelství Torst

4.4.1 Vývoj ediční strategie

Ediční strategie se v průběhu let v Torstu nespočetněkrát změnila. Viktor Stoilov i Jan Šulc chtěli nakladatelství vést tak, aby v něj měli jejich čtenáři důvěru (Chuchma, 2011). „Celkem brzy jsme si uvědomili závazek, který jsme na sebe vzali. Že budujeme ediční program jako celek a že vydání nějakého nehodnotného komerčního trháku by ho mohlo natolik poškodit, že by to v důsledku mohlo neblaze ovlivnit přijetí knížek, o jejichž vydání nám šlo. Kdyby se naše čtenářstvo nemohlo spolehnout na to, že značka Torst signalizuje knížku hodnou pozornosti, vedlo by to ke ztrátě důvěry“ (Chuchma, 2011, s. 66-67). Stoilov chtěl své nakladatelství ponechat založené především na osobních kontaktech a vztazích.

Řady knih vydané formou edice přináší ulehčení pro čtenáře, knihkupce i autory. Je u nich vidět jasný záměr a jednotný formát. Tvůrci se mohou podívat, jaká jsou u titulů předem nastavená pravidla. Jednání mezi nakladatelstvím a autory tak probíhá snadněji (Chuchma, 2011). Edice pomáhají i nakladatelství – lépe se vymezuje ediční profil nakladatelství a zlehčuje se vyhledávání nových titulů. Nakladatelství také snadněji určí optimální náklad a cenu nového titulu (Pistorius, 2019).

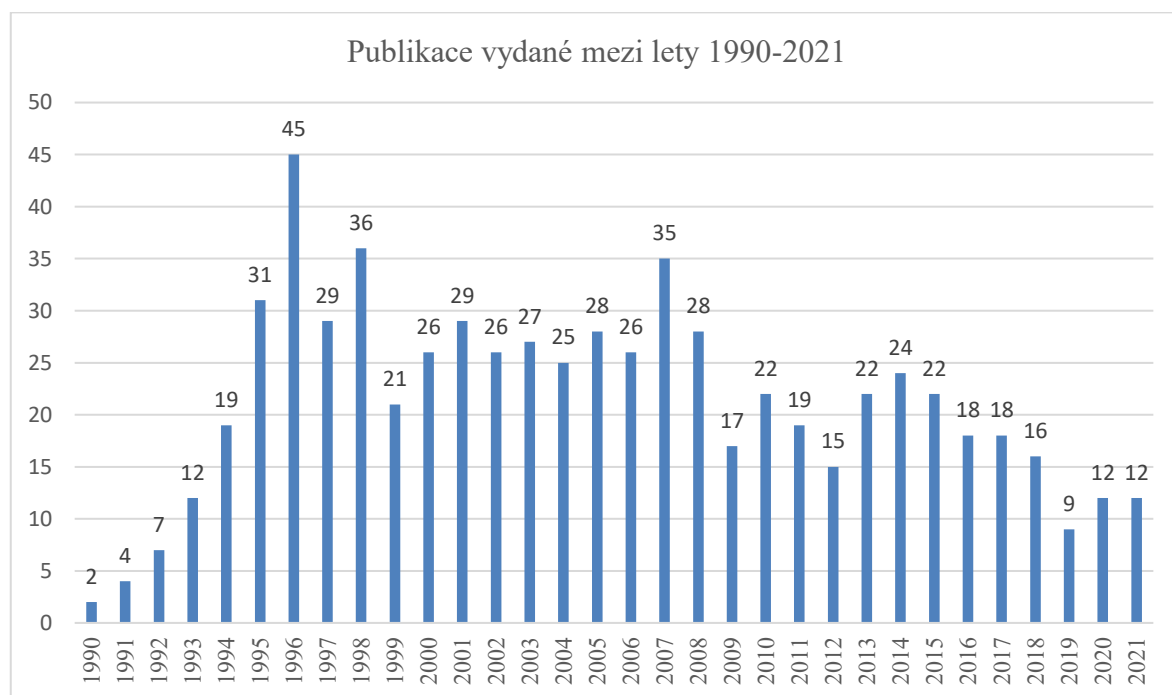
4.4.2 Současná produkce

V katalogu knih na webových stránkách se k březnu 2022 uvádí počet 706 publikací, které vydalo nakladatelství Torst za svou existenci. V roce 2021 bylo vydáno dvanáct titulů, mezi kterými vidíme vyprofilovanost nakladatelství Torst (Katalog knih, 2022a). Nalezneme

zde například deníkové dílo Pavla Juráčka *Deník IV. (1974-1989)* (Deník IV. (1974-1989), 2022), dále písňové texty *Udržuj svou ledničku plnou (Písňové texty a zhudebněné básně z let 1979-2021)* Jáchyma Topola (Katalog knih, 2022a) a komiks mladé německé kreslířky Ambry Durante *Black Box Blues* (Black Box Blues, 2022).

V kategorii “připravujeme“ nalezneme tři tituly, *Neviditelný člověk (Eseje a portréty)* Pavla Hozy; *Rytíři, draci a poutníci* Břetislava Štorma a třetí svazek poezie Jana Zábrany *Havran* (Připravujeme, 2022).

V následujícím grafu je zobrazen počet publikací vydaných nakladatelstvím Torst každý rok mezi lety 1990-2021 (Katalog knih, 2022a). Největší počet vydaných knih, čtyřicet pět, bylo v roce 1996. Na malé nakladatelství Torst, které si zakládá na osobních vztazích to byla početná produkce. Viktor Stoilov situaci popisuje v knize Torst (Chuchma, 2011, s. 93): „Připadal jsem si jako továrna, což jsem nikdy nechtěl. Chci udržovat vztahy s lidmi, hovořit v klidu s autory a spolupracovníky, a to při takové hektické přípravě knih nelze. Chci mít radost z práce, a ne ji před sebou zoufale valit tak, až ona nakonec zavalí mě. Navíc vůbec neplatí, že čím víc knih vydáš, tím větší máš zisk.“

Graf 2 Publikace vydané mezi lety 1990–2021,
zdroj: Katalog knih, 2022a

Přestože se na oficiálních internetových stránkách nakladatelství Torst elektronické knihy nenalézají, lze je dohledat na internetovém knihkupectví Kosmas.cz. Zde je téměř šest desítek e-knih od Torstu (Kosmas). Knihkupectví Kosmas je uvedeno jako distributor

nakladatelství Torst (Distribuce, 2022). Audioknihy nakladatelství Torst nejsou na internetu dostupné.

4.4.3 Edice

Na oficiálních webových stránkách nakladatelství Torst můžeme přes rozšířené vyhledávání v katalogu narazit na rozdělení na pět edic: Edice poezie, Fototorst, Malá řada kritického myšlení, Spisy a Svazky úvah a studií (Rozšířené vyhledávání, 2022). V knize *Torst: dvacet let nakladatelství* (Chuchma, 2011) se edice nakladatelství rozdělují podrobněji. Hovoří se zde o sedmi edičních řadách: Edice poezie, Fototorst, Lusobrazilská knihovna, Malá řada kritického myšlení, fotografické cykly Josefa Sudka a knihy věnované World music.¹³

Rok 1994 znamenal v nakladatelství Torst vznik nové edice, Edice poezie. První vydanou knihou byla *Pomocná škola Bixley* Ivana Blatného, na které byly grafické práce provedeny Robertem V. Novákem. Vznikl nový širší formát knihy než předtím používaný torstovský, aby dlouhé verše Ivana Blatného měly na papíře dostatečný prostor. V průběhu práce na této edici se Viktor Stoilov a Jan Šulc rozhodli, že již nechtějí vydávat překlady a také knihy poezie od autorů, kteří se narodili po roce 1960. Zaměřili se tedy na starší autory, kteří již neměli sílu se prosazovat a hledat pro sebe nakladatelství. Tedy na starší generaci autorů, které většina nakladatelství nevydají, jelikož se zajímají spíše o mladé autory a novinky. V nakladatelství Torst se v této edici podařilo vydat básně například Milana Balabána, Tomáše Frýberta, Petra Kopty či Jana J. Nováka. Obálka Edice poezie se v průběhu let několikrát proměnila, nejdříve se jednalo o tmavomodrý zvrásněný karton. Karton ale tiskárny přestaly nabízet, od 31. svazku je obálka z běžnějšího papíru. Od 40. svazku, *Brožované básně* Pavla Šruta, se grafických úprav ujal Viktor Karlík. Obálka byla změněna, protože v jednobarevném provedení tolika svazků se již zákazníci začali ztrácet (Chuchma, 2011). Edice poezie je číslovaná, na stránkách Torstu je uvedeno 63 titulů (Katalog knih, 2022b)¹⁴, v knize *Torst: dvacet let nakladatelství* je vyjmenováno 65 titulů.

Prvním svazkem nové edice Malá řada kritického myšlení se staly *Literární kritiky* Josefa Vohryzka vydané roku 1995. Při vzniku této knihy začala spolupráce Torstu s Michalem Špírem, který v publikaci prováděl ediční práce. Grafické zpracování nové edice přejalo jednoduchou, mondrianovsky pravoúhlou obálku z odeonské knihy Roberta Kalivody *Husitská epocha a J. A. Komenský*, vydané v jedné z řad Pocket Programu

¹³ V práci bude využito rozdělení podle knihy *Torst: dvacet let nakladatelství*. (Chuchma, 2011)

¹⁴ Naposledy vydaný titul je *Sám sobě napospas* Františka Vinanta (Katalog knih, 2022b).

nakladatelství Odeon. Ve stejném roce byly v edici vydány další dva tituly, *Studie a kritiky* Zdeňka Kožmína a *Kniha a český exil 1949-1990* Aleše Zacha. Malá řada kritického myšlení se ale v následujících rocích nezaměřovala pouze na literární vědu, také například vyšla filozofická kniha *Duchovní svět F. X. Šaldy* Antonína Mokrejše či historické eseje *Česká kultura a okupace* Františka Červinky. Edice se v posledních letech příliš nerozšiřuje, tituly s literární vědou začaly běžně vydávat i jiná nakladatelství (například Academia, Akropolis, Host, Karolinum a další) (Chuchma, 2011). V katalogu na stránkách Torstu se nachází dvacet pět knih (Katalog knih, 2022c), v knize Torst jich je uvedeno dvacet osm.

Edice Svazky úvah a studií navazuje na edici vydávanou ve čtyřicátých letech nakladatelem Václavem Petrem. Se souhlasem dědiců Václava Petra se rozhodlo nakladatelství Torst v edici pokračovat. Edice je ale nenápadná, čtenáři o ni nemají téměř zájem. Vyšly pouze čtyři svazky¹⁵, přičemž poslední titul byl vydán v roce 2003. Torst by však v edici Svazky úvah a studií chtěl pokračovat.

Edici Lusobrazilská knihovna vymyslela žena Jana Šulce Šárka, která ji také řídila a dirigovala. Má čtenářům přinést hodnotná díla z portugalské jazykové oblasti, zároveň dát také prostor českým portugalistům, autorům doprovodných studií i překladatelům. (Chuchma, 2011) Od jedenáctého svazku přebralo edici nakladatelství Triáda, které přidalo zatím šest nových titulů (Lusobrazilská knihovna, © 2008–2022).

Další edice, která se nesečkala s velkým čtenářským zájmem, a dokonce kvůli tomu musela být pozastavena, je edice World music. Řada World music se má věnovat jednotlivým hudbám světa postupně. Vyšly pouze tři svazky, *Hudba středovýchodní Evropy* Jiřího Plocka, *Keltská hudba* Jiřího Moravčíka a *Reggae* Saši Neumana.

V roce 1995 vydalo nakladatelství Torst monografii českého fotografa Josefa Sudka. Průvodní text sepsala Anna Fárová na základě studia autentických archivních dokumentů, graficky knihu připravil Martin Balcar a spoluredaktorkou Jana Šulce byla Věra Jungmannová. Kniha byla pro malé nakladatelství riskem, jelikož šlo o velký formát a prodejní cena byla dva tisíce korun. Publikace se dočkala úspěchu a získala cenu Nejkrásnější kniha roku 1995 v kategorii Kniha o výtvarném umění a obrazové publikace – Cena za vynikající grafickou úpravu Martinu Balcarovi. Nakladatelství Torst touto publikací také zahájilo spolupráci s Annou Fárovou, která byla nejplodnější autorka Torsta. Nakladatelství Torst vydalo zatím sedm knižních svazků Josefa Sudka: *Okno mého ateliéru* (2007), *Portréty* (2007), *Zátiší* (2008), *Reklama* (2008), *Prales Mionší* (2009), *Svatý Vít*

¹⁵ V katalogu na stránkách je zde pouze jeden titul, *O prašivém houfci* Václava Jameka. (Katalog knih, 2022d)

(2010) a *Labyrinty* (2013) (Chuchma, 2011). Fotografické cykly jsou ve formátu 220 x 280 mm, každý titul obsahuje přibližně 80 fotografií a knihy se jednotlivě zaměřují na konkrétní témata (Fototorst, 2022a).

V produkci nakladatelství Torst nalezneme také spisy, v katalogu na webových stránkách je uvedeno pod touto kategorií dvacet jedna titulů. Patří sem například Sebrané spisy Ladislava Klímy, z jehož šestisvazkové řady dosud vyšly pouze čtyři: *Velký roman* (1996), *Mea* (2005), *Hominibus* (2006) a *Svět atd.* (2017). Nakladatelství Torst také vydalo tři Spisy Karla Kryla *Básně* (1996), *Texty písní* (1997) a *Krylogie, Půlkacíř* (2000).

V roce 1999 byly vydány spisy Václava Havla. Jednalo se o sedm svazků¹⁶ v kartonové zelené krabičce, skládajících se z textů široké Havlovy tvorby. V roce 2007 přibyl osmý svazek složený ze tří částí: *Projevy a jiné texty z let 1999-2006*, *Prosím stručně*, *Odcházení* (Katalog knih, 2022e).

4.4.3.1 Fototorst

První vydaná kniha nakladatelství Torst v roce 1990 byly *Portréty 1988-1990* Viktora Stoilova. Pokračování fotografických produkcí ale nastalo až o čtyři roky později. První byla monografie Karla Cudlína, poté *Fotografie v surrealismu* Petra Krále. Tyto knihy měly dát za vznik fotografické edici Torsta. Podoba fotografických publikací se také v průběhu vývoje graficky měnila. První dva tituly se grafickou podobou blížily francouzské edici Photo Poche. Bohužel knihy byly tiskárnou vytištěny nekvalitně, fotografie na šířku byly velmi malé a proseknuté okénko v obálce brožury se často natrhlo. Grafická podoba titulů proto musela být upravena.

Fotografická edice byla zastavena a nakladatelství Torst vydávalo fotografické tituly bez edic, přičemž každý měl svůj individuální tvar. Viktor Stoilov chtěl ale stále vytvořit edici, která by mapovala českou fotografii.

Pro vznik Fototorstu se rozhodl Stoilov volně navázat na nakladatelství Odeon a jeho řadu Umělecká fotografie. Grafické zpracování formátu provedlo Studio Najbrt s vedením Aleše Najbrta (Chuchma, 2011) a dodnes je edice stále stejná s velikostí 160 x 180 mm. Každý titul obsahuje nejenom fotografie, ale i úvodní esej, biografické informace a bibliografii (Fototorst, 2022a).

¹⁶ Svazek 1. *Básně, Antikódy*; Svazek 2. *Hry*; Svazek 3. *Eseje a jiné texty z let 1953-1969*; Svazek 4. *Eseje a jiné texty z let 1970-1989, Dálkový výslech*; Svazek 5. *Dopisy Olze*; Svazek 6. *Projevy z let 1990-1992, Letní přemítání*; Svazek 7. *Projevy a jiné texty z let 1992-1999* (Katalog knih, 2022e)

Publikace edice Fototorst využívají texty s anglickým jazykem. Viktor Stoilov tím chtěl přilákat zahraniční čtenáře se zájmem o českou fotografii a zároveň je díky tomu možné knihy distribuovat do zahraničí (Chuchma, 2011).¹⁷

V edici Fototorst vyšlo třicet osm publikací známých osobností z české scény, mezi kterými se objevili například Alexandr Hackenschmied, Alfons Mucha, Jindřich Štyrský, Karel Teige, Josef Koudelka, Josef Sudek, František Drtikol a Vojta Dukát (Fototorst, 2022b).

4.5 Hlavní poslání nakladatelství Torst

4.5.1 „Splácení dluhů starším generacím“

Nakladatelství Torst se snaží svou produkcí splatit dluhy starším generacím, tedy české literatuře mezi rokem 1938 a 1989 (Chuchma, 2011). Vydávají se také díla autorů, kteří tvořili především v padesátých a šedesátých letech minulého století, ale neměli odvahu na vydání svých knih během uvolnění mezi lety 1967-1969 (Šebek, 2021, I). Viktor Stoilov i Jan Šulc věří, že pouze dodělávají, co mělo být již dokončeno většinou ještě za autorova života. Během těchto šedesáti let vzniklo v české literatuře tolik děl, že se podle Šulce nedá hovořit o dějinách literatury, protože ještě mnoho knih nebylo vůbec vydáno.

Jan Šulc a Viktor Stoilov vědí, že si na sebe vzali velký závazek, tedy vydávat hodnotné knihy, ne komerční bestsellery. Bestsellery by sice přinesly peníze, mohly by ale také poškodit pověst edičního programu nakladatelství Torst.

4.5.2 Osobní vztahy a kontakty

Na začátku 90. let nebyl rozšířen internet ani mobilní telefony, a tak většinu schůzek zařizoval Viktor Stoilov osobně či přes pevnou linku. Nakladatelství Torst nebylo nakladatelství “kamenné” a vzhledem k jeho velikosti řešil většinu problémů sám Stoilov. Spisovatelé mu nevolali pouze kvůli problémům ohledně knih, například Rio Preisner žijící v Pensylvánii, kterému Torst vydal tři knihy¹⁸, si se Stoilovem chtěl hlavně povídat o Čechách a Praze.

4.6 Dokončování spisů

Nakladatelství Torst jako malé soukromé nakladatelství naráží na mnoho problémů, z nichž jedním je problém dokončování spisů. Předním důvodem nedokončení je

¹⁷ Distribuce probíhá přes distribuční firmu D. A. P. (Distributed Art Publishers, Inc.), která je dostupná přes webové stránky <http://www.artbooks.com>. (Distribuce, 2022)

¹⁸ *Básně, Když myslím na Evropu I a Když myslím na Evropu II* (Chuchma, 2011)

ekonomický faktor, financování bývá u spisů problematické. Vydávání sebraných spisů má velkou tradici, po válce vyšly například v nakladatelství Odeon v Knihovně klasiků spisy Karla Hynka Máchy, Boženy Němcové, Jana Nerudy či Josefa Kajetána Tyla. Spisy ale nemají vysokou prodejnost a jsou ztrátové. Vydávají se, aby byly čtenářům dostupné. Na finanční náklady, do kterých se řadí ediční příprava a tisk, malá nakladatelství obvykle nestačí, shánějí se granty a dary. Mezi finančně nejnáročnější projekty nakladatelství Torst patří první knižní vydání fotografických cyklů Josefa Sudka a Sebrané spisy Ladislava Klímy. Také spisy Václava Havla vydané v roce 1999 převýšily náklady nad výnosy, projektu tedy pomohl finančně i sám Václav Havel.

Druhý důvod je odborný, bývá problém najít schopného editora, který by knihu dokázal perfektně připravit k vydání. V produkci Torstu mají editoři velkou roli, ať u autorů již zesnulých, tak i žijících.

Jako třetí důvod popisuje Jan Šulc v knize *Torst* (Chuchma, 2011) netouhu společnosti. Nevidí vůli a potřebu společnosti spisy mít a dokončovat je. Spisy jsou také velmi těžko dostupné, v knihkupectví jsou k nalezení pouze jednotlivé svazky. Vznik nových spisů či jejich dokončování je v České republice závislé na jednotlivcích, kteří pracují za nezájmu ostatních.

4.7 Knihkupectví Torst

Knihkupectví nakladatelství Torst bylo otevřeno 8. listopadu 2001 v Opatovické ulici č. 26 uvedením knihy *Noční práce* Jáchyma Topola. K existenci Knihkupectví Torst vedla Viktora Stoilova touha nabízet produkci svého nakladatelství kompletně a mít zázemí, kde by byly představovány nové tituly. Zároveň mělo knihkupectví sloužit pro setkávání lidí okolo nakladatelství Torst. V roce 2009 předal Viktor Stoilov Knihkupectví Torst bývalému zaměstnanci Martinu Královi, jelikož již neměl na provoz Knihkupectví dostatek času a sil. V roce 2010 Martin Král zemřel, Knihkupectví Torst bylo předáno zkušenému knihkupci Vladimíru Šebkovi a vzniklo Knihkupectví Ostrov (Chuchma, 2011). Knihkupectví Ostrov je dodnes partnerské knihkupectví nakladatelství Torst (O nás, 2022). „Knihy nakladatelství Torst mají v Knihkupectví Ostrov výsadu, jelikož jsou umístěny zvlášť“ (Šebek, 2021, II).

4.8 Ocenění

Na literárním trhu mají svou funkci i ocenění, soutěže a ankety. Odrážejí současný stav knižního trhu, mají svou společenskou prestiž a udělenou cenou bývají finanční prostředky, které mohou přispět k realizaci dalších tvůrčích plánů (Machala et al., 2015).

Nakladatelství Torst za svou existenci získalo řadu ocenění a cen a vítězilo v mnoha anketách. Mezi první ceny nakladatelství Torst patří Kniha roku ve vánoční anketě Lidových novin, kterou v roce 1992 vyhrála kniha *Celý život* Jana Zábrany (Chuchma, 2011).

Cenu Josefa Jungmanna, která se uděluje za nejlepší překladové dílo publikované v prvním vydání v českém jazyce (Cena Josefa Jungmanna, © 2016-2022) získal Torst třikrát, naposledy roku 2008 Vlasta Dufková za překlad díla *João Guimarães Rosa: Burití* z portugalštiny (Chuchma, 2011).

V roce 2014 se redaktor a editor nakladatelství Torst Jan Šulc stal laureátem Ceny Karla Čapka. Jan Šulc byl oceněn za dlouholetou iniciativní a neúnavnou ediční práci (Charvát, 2014).

V roce 2016 se uskutečnily literární ceny Magnesia Litera, které sponzorují Karlovarské minerální vody. O rok dříve v hudební anketě Český Slavík (v jubilejním 50. ročníku) získala v kategorii kapela roku skupina Ortel, která je známá svými xenofobními texty, druhé místo. V této návaznosti se členové Asociace spisovatelů obrátili na společného sponzora těchto dvou cen, ať se od kapely Ortel distancuje. Spisovatelé hrozili bojkotem knižní ceny, nakonec se většina z nich spokojila s vysvětlením, že firma Karlovarské minerální vody nemá právo ovlivňovat výsledky nebo zasahovat do pravidel hry. Jediný, kdo do Magnesii Litery své knihy nepřihlásil, byl Viktor Stoilov se svým nakladatelstvím Torst (Hronová, 2016). Přitom o rok dříve kniha nakladatelství Torst *Básník. Román o Ivanu Blatném* Martina Reinera zvítězila v kategorii Kniha roku (Historie, 2022b).

Na otázku, zda je bojkot nejlepší cesta, odpověděl Viktor Stoilov: „To nevím, ale myslím, že je dobré nenechat to jen tak být a nějak zareagovat. Jde o to, že Mattoni a Magnézia jsou stejní majitelé a já tam přece nemůžu letos přihlásit například knihu Chaima Cigana a dělat jako že nic a doufat v cenu a účastnit se ceremoniálu literární soutěže Magnézia Litera“ (Peňás, 2015). Podobný názor má i Vladimír Šebek: „Nakladatel, jako ostatně nikdo jiný, nežije ve vzduchoprázdnu. Je samozřejmé, že se angažuje ve věcech, které pálí, ať už jeho nebo někoho z jeho blízkých. A protože ‚všichni lidé bratři jsou‘, musí nás pálit každá nespravedlnost a ‚angažovat se společensky‘ je to nejmenší, co pro spravedlnost můžeme dělat“ (2021, II-III).

Závěr

Bakalářská práce se zabývala osobností nakladatele Viktora Stoilova a jeho nakladatelstvím Torst. V souvislosti s cílem je práce zaměřena na vývoj činnosti Viktora Stoilova v nakladatelském prostředí a na to, jakým směrem vede své nakladatelství Torst. První část se zabývá vývojem osobnosti nakladatele v českých dějinách a historií nakladatelství. Pomocí kvalitativní metody byl zjištěn pohled na osobnost Viktora Stoilova od jeho spolupracovníků či osobností českého knižního trhu, které Viktora Stoilova znají podrobněji.

Jak vyplynulo z rešerší sekundární literatury, v šedesátých letech 19. století došlo k rozmachu nakladatelského podnikání. Začala se vyvíjet také osobnost nakladatele a knižní trh se začal individualizovat. Existence soukromých nakladatelství u nás byla zrušena roku 1949 přijetím *Zákona o vydávání a rozšiřování knih, hudebnin a jiných neperiodických publikací* (č. 94/1949 Sb.). Nakladatelství se stávala majetkem státu či politických stran, jednotné odborové organizace a společenských organizací. Knižní trh byl převeden na model monopolu a knihy před vydáním musely projít cenzurou.

Po listopadu 1989 se na trh vrací soukromá nakladatelství, objevují se ale i velké zahraniční nakladatelské domy, kterým musí ostatní nakladatelství konkurovat. Český knižní trh se tedy mnohonásobně zvětšil. Cenzura zůstala pouze v rámci liberální demokracie a počet vydaných titulů během 90. let stoupal. I tyto skutečnosti mohly být důvodem, proč se na poli českého nakladatelského podnikání již neobjevila osobnost nakladatele ve stejné podobě jako o století dříve, která by překročila nakladatelské okruhy a podílela se velkým dílem na kulturním, společenském a politickém životě společnosti.

Nakladatel Viktor Stoilov založil své nakladatelství Torst v roce 1990 vydáním knihy *Portréty 1988-90*. V průběhu let se Stoilovi podařilo vyprofilovat ediční plán a zaujmout čtenáře. Ediční produkce nakladatelství Torst se odráží v osobnostech Viktora Stoilova a redaktora Jana Šulce, kteří vybudovali silný profil založený převážně na vydávání autorů, kteří mezi roky 1938-1989 nemohli svá díla vydat. Přestože se do nakladatelského podnikání s demokracií vrátila prestiž a osobnost nakladatele, který řídí ediční profil, nelze zde hovořit o takovém kulturním a společenském dosahu, jehož dosahovali nakladatelé v poslední třetině devatenáctého století a první třetině století dvacátého. Nakladatelství Torst ale patří k předním nakladatelstvím českého knižního trhu, které je oceňováno pro dobrý redakční výběr a kvalitní grafické zpracování knih. Viktoru Stoilovi v této činnosti pomáhala a pomáhá řada spolupracovníků, například již zmíněný Jan Šulc, Martin Balcar, Věra

Jungmannová, Anna Fárová, Michael Špirit, Vladimír Nárožník a mnoho dalších. Nakladatelství Torst se stalo nakladatelstvím spíše pro náročnější čtenáře a je považováno za miláčka českých intelektuálů.

Ve výzkumné části bakalářské práce se i přes nízký počet respondentů oba účastníci, Vladimír Šebek a Aleš Najbrt, shodli na důležitosti Viktora Stoilova jako nakladatele a osobnosti působící v českém nakladatelském prostředí v polistopadovém období.

Zdroje

Literatura

- BOHATCOVÁ, Mirjam, 1990. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha: Panorama. ISBN 80-7038-131-0.
- FEJLEK, Vojtěch, 1998. *Melantrich 1898-1998: nepodlehni ani ohni ani meči : [nejstarší český vydavatelský dům]*. Praha: Melantrich. ISBN 80-702-3273-0.
- HALADA, Jan, 1993. *Člověk a kniha: úvod do nakladatelské specializace : určeno pro posl.fak. sociálních věd Univ. Karlovy*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7066-767-2.
- HALADA, Jan, 2007. *Encyklopedie českých nakladatelství 1949-2006*. Praha: Libri. ISBN 978-80-7277-165-3.
- HRUŠKA, Petr, Lubomír MACHALA, Libor VODIČKA a Jiří ZIZLER, 2008. *V souřadnicích volnosti: Česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1630-0.
- CHUCHMA, Josef, 2011. *Torst: dvacet let nakladatelství*. Praha: Torst. ISBN 978-80-7215-409-8.
- JANOUŠEK, Pavel, 2008a. *Dějiny české literatury 1945–1989: III. 1958–1969*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1583-9.
- JANOUŠEK, Pavel, 2008b. *Dějiny české literatury 1945–1989: IV. 1969–1989*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1631-7.
- JANOUŠEK, Pavel, 2012. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. Praha: Academia. Literární řada. ISBN 978-80-200-2057-4.
- KOPECKÝ, Václav, 1949. *Knihy do rukou lidu!: Zákon o vydávání a rozšiřování knih, hudebnin a jiných neperiodických publikací : Projevy a dokumenty*. Praha: Ministerstvo informací a osvěty. Malá knihovna informací.
- MACHALA, Lubomír, Josef GALÍK, Erik GILK, et al., 2015. *Panorama české literatury (2): po roce 1989*. Praha: Knižní klub. Universum (Knižní klub). ISBN 978-802-4250-540.
- MÁLEK, Rudolf a Miroslav PETRTÝL, 1964. *Knihy a Pražané: 500 let knižní kultury v Praze : adresář knihoven, nakladatelství a knižních prodejen*. Praha: Orbis.
- MÜLLEROVÁ, Lenka, 2010. *Paratexty a česká nakladatelství: (knižní strategie v 90. letech 20. století)*. Kostelec nad Orlicí: Litterae. ISBN 978-80-254-6612-4.
- OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA, 2007. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri. ISBN 978-807-2772-667.
- PISTORIUS, Vladimír, 2003. *Jak se dělá kniha: příručka pro nakladatele*. Praha: Paseka. ISBN 80-718-5516-2.

PISTORIUS, Vladimír, 2019. *Jak se dělá kniha: příručka pro nakladatele*. Čtvrté, aktualizované vydání. Příbram. ISBN 978-807-5790-590.

ŠIMEČEK, Zdeněk a Jiří TRÁVNÍČEK, 2014. *Knihy kupovati--: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia. Historie (Academia). ISBN 978-80-200-2404-6.

WÖGERBAUER, Michael, Petr PÍŠA, Petr ŠÁMAL a Pavel JANÁČEK, 2015. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749-2014*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2491-6.

ZACH, Aleš, 1996. *Stopami pražských nakladatelských domů: procházka mizející paměti českých kulturních dějin*. Praha: Thyrsus. ISBN 80-901-7744-1.

Elektronické zdroje

Black Box Blues, 2022. *Torst* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <http://www.torst.cz/czech/detail.php?pk=773>

CELBOVÁ, Iva, 2003-. Nakladatelství. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR [cit. 2021-05-25]. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002661&local_base=KTD.

Cena Josefa Jungmanna, © 2016-2022. *Obec překladatelů* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <http://www.obecprekladatelu.cz/cena-josefa-jungmanna.htm>

CÍSAŘ, Jaroslav, 2020. Nakladatelé v roce 2019. In: *Zpráva o českém knižním trhu 2019/2020* [online]. Svaz českých knihkupců a nakladatelů [cit. 2021-05-21]. ISBN 978-80-907020-6-6. Dostupné z: <https://www.sckn.cz/document/download/f7f483488aef3dd5901034a968b8e359/>

Deník IV. (1974–1989), 2022. *Torst* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <http://www.torst.cz/czech/detail.php?pk=761>

Distribuce, 2022. *Torst* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <http://www.torst.cz/czech/distribution.php>

Fototorst, 2022a [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <http://www.fototorst.com/index.php>

Fototorst: About, 2022b [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <http://www.fototorst.com/about.php>

Historie, 2022a. *Ottovo nakladatelství* [online]. Praha [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: <https://www.ottovo-nakladatelstvi.cz/inpage/historie/>

Historie: Všechny oceněné knihy podle ročníků, 2022b. *Magnesia Litera* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.magnesia-litera.cz/historie/>

- HRONOVÁ, Zuzana. *Aktuálně.cz* [online]. 5. 4. 2016 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/spisovatele-chteli-kvuli-ortelu-bojkotovat-cenu-magnesia-lit/r~202c0c08fa4a11e58fae002590604f2c/>
- CHARVÁT, Jan. Cenu Karla Čapka pro rok 2014 dostal editor Jan Šulc. *Český rozhlas: Radio Prague International* [online]. 13.01.2014 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://cesky.radio.cz/cenu-karla-capka-pro-rok-2014-dostal-editor-jan-sulc-8306114>
- JEŘÁBEK, Antonín, 2021. Mezinárodní registrační systémy. *Národní knihovna České republiky* [online]. [cit. 2021-05-18]. Dostupné z: <https://www.nkp.cz/sluzby/sluzby-pro/isbn-ismn-issn>
- Katalog knih, 2022a. *Torst* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.torst.cz/czech/catalogue.php?desc=pubno>
- Katalog knih, 2022b. *Torst* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <http://www.torst.cz/czech/catalogue.php?desc=year&sr=Edice%20poezie>
- Katalog knih, 2022c. *Torst* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <http://www.torst.cz/czech/catalogue.php?desc=year&sr=Mal%C3%A1%20%C5%99ada%20kritick%C3%A9ho%20my%C5%A1len%C3%AD>
- Katalog knih, 2022d. *Torst* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <http://www.torst.cz/czech/catalogue.php?desc=year>
- Katalog knih, 2022e. *Torst* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <http://www.torst.cz/czech/catalogue.php?desc=year>
- Kosmas: Nakladatelství Torst. *Kosmas.cz* [online]. [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/hledani?Filters.PublisherId=119&Filters.Filtered=True&Filters.ArticleTypeIds=13791,12758&sortBy=datum&Facets=3931774&query=&page=1-2>
- Lusobrazilská knihovna, © 2008–2022. *Databazeknih.cz* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/edice/lusobrazilska-knihovna-8684/strana-1>
- O nás, 2022. *Knihkupectví Ostrov* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <http://www.knihkupectviostrov.cz/o-nas>
- PEŇÁS, Jiří. Nakladatel Stoilov o Českém slavíku: Asi je v kurzu být na pódiu s neonacisty. *Lidovky.cz* [online]. 30.11.2015 [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/orientace/kultura/nakladatel-stoilov-o-ceskem-slaviku-tiche-prihlizeni-je-nebezpecne.A151130_171851_in_kultura_ELE
- PISTORIUS, Vladimír, 2013. Čeští nakladatelé 2012. In: *Zpráva o českém knižním trhu 2012/2013* [online]. Svaz českých knihkupců a nakladatelů [cit. 2021-05-21]. ISBN 978-80-902495-8-5. Dostupné z: <https://www.sckn.cz/document/download/6cf151e9a021501338e9f1fe4117f6bd/>

Připravujeme, 2022. *Torst* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <http://www.torst.cz/czech/comingsoon.php>

Rozšířené vyhledávání, 2022. *Torst* [online]. [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <http://www.torst.cz/czech/search.php?desc=year>

RŮZHA, Filip, 2020. Přehled povinností nakladatele: Nabídková povinnost a další legislativní činnost SČKN. In: *Zpráva o českém knižním trhu 2019/2020* [online]. Svaz českých knihkupců a nakladatelů [cit. 2021-12-06]. ISBN 978-80-907020-6-6. Dostupné z: <https://www.sckn.cz/zpravy-o-ceskem-kniznim-trhu/>

SLÍVOVÁ, Hana a Markéta KAŇKOVÁ. Jan Šulc: V Torstu zkoušíme zdolávat velké hory. Knihy jako ty od Ladislava Klímy by tu jinak nevycházely. *Český rozhlas: Vltava* [online]. 15.04.2020 [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/jan-sulc-v-torstu-zkousime-zdolavat-velke-hory-knihy-jako-ty-od-ladislava-klimy-8125958>

ŠTĚPAŘOVÁ, Renata, 2010. *Viktor Stoilov, nakladatelství Torst a fotografie* [online]. Opava [cit. 2022-03-07]. Dostupné z: <http://www.itf.cz/dokumenty/renata-steparova-viktor-stoilov-nakladatelstvi-torst.pdf>. Bakalářská práce. Slezská univerzita v Opavě. Vedoucí práce Odb. as. Mgr. MgA. Tomáš Pospěch.

Zpráva o českém knižním trhu 2019/2020 [online], 2020. Svaz českých knihkupců a nakladatelů [cit. 2022-03-06]. ISBN 978-80-907020-6-6. Dostupné z: <https://www.sckn.cz/zpravy-o-ceskem-kniznim-trhu/>

ŽÁKOVÁ, Hana, 2020. E-knihy v roce 2019. In: *Zpráva o českém knižním trhu 2019/2020* [online]. Svaz českých knihkupců a nakladatelů [cit. 2021-12-06]. ISBN 978-80-907020-6-6. Dostupné z: <https://www.sckn.cz/zpravy-o-ceskem-kniznim-trhu/>

Seznam obrázků a grafů

OBRÁZEK 1 CESTA KNIHY OD AUTORA KE ČTENÁŘI, ZDROJ: PISTORIUS, 2003.....	8
GRAF 1 POČET NAKLADATELŮ OD ROKU 1989, ZDROJ: JEŘÁBEK, 2021	20
GRAF 2 PUBLIKACE VYDANÉ MEZI LETY 1990–2021, ZDROJ: KATALOG KNIH, 2022A.....	29

Seznam příloh

PŘÍLOHA 1 ROZHOVOR S VLADIMÍREM ŠEBKEM.....	I
PŘÍLOHA 2 ROZHOVOR S ALEŠEM NAJBRTM	IV

Příloha 1 Rozhovor s Vladimírem Šebkem

[Vladimír Šebek je majitel Knihkupectví Ostrov, které působí na stejném místě jako zaniklé Knihkupectví Torst. Knihkupectví Ostrov je dodnes distributorem knih nakladatelství Torst. Rozhovor byl proveden pomocí e-mailu v květnu 2021.]

1. Které osobnosti ve vydavatelské činnosti po roce 1989 pokládáte za nejvýraznější?

Po roce 1989 začala v naší kulturně vyprahlé krajině vznikat nakladatelství jako houby po dešti. Někdo si přivezl zkušenosti z ciziny jako Alexandr Tomský (Rozmluvy) nebo Robert Němec (Pragma). Jiní se snažili využít své částečné znalosti z chodu socialistických nakladatelství, kde před revolucí pracovali a šli do rizika svých podniků jako Ladislav Horáček (Paseka). A jiná nakladatelství vznikala rovnou „na zelené louce“ jako například Argo nebo Torst. Určit, které osobnosti byli nejvýraznější, je těžké, protože každý přispěl něčím jiným.

2. Jaká je podle Vás role Viktora Stoilova jako nakladatele v kontextu polistopadové knižní kultury?

Vznik Torstu a posléze jeho ediční činnost je zcela zásadní pro posuzování knižní kultury v porevolučních i dalších letech. Zlákáním svého kamaráda Jana Šulce z potápějícího se Odeonu udělal Viktor Stoilov to nejlepší, co mohl. Stejně tak i se svým druhým kamarádem, grafikem Robertem V. Novákem, měl Viktor šťastnou ruku. Vznikl tým, který měl elán, zaujetí pro věc a výsledky na sebe nedaly dlouho čekat. Vydáním deníků Jana Zábrany „Celý život“ odpálilo nakladatelství Torst v roce 1992 první kulturní „bombu“, která rezonuje u čtenářů dodnes a myslím, že ještě dlouho bude.

3. Daří se mu, jak on sám říká „splácet dluh starším generacím“?

Myslím si, že rozhodně. Torst dokázal vydat i autory, na které neměli odvahu nakladatelé v době krátkého uvolnění (1967-69) a jejichž hlavní tvůrčí období bylo v padesátých a šedesátých letech.

4. Čím podle Vás Viktor Stoilov obohatil český knižní trh?

Především pečlivým redakčním výběrem a dokonalým grafickým zpracováním. Nastavil laťku, která se těžko překonává.

5. Jak hodnotíte knihy, které se rozhodl vydat? Je zde nějaká, se kterou nesouhlasíte, nebo naopak některá, kterou podle vás měl vydat, ale nerozhodl se tak?

S jedinou knihou z jeho dlouhé nakladatelské činnosti, s kterou mám trochu problém, je „Voda, která hoří“ Jitky Vodňanské.

O knize, kterou měl vydat a nevydal, nevím.

6. Znal jste Viktora Stoilova již v 90.letech, když zakládal své nakladatelství? Věřil jste, že se stane úspěšným nakladatelem a bude se tímto povoláním živit dodnes?

S Viktorem Stoilovem se známe už od osmdesátých let, kdy jsme se potkávali na různých kulturních akcích. Po vzniku jeho nakladatelství Torst, mi bylo víceméně jasné, že vzniká něco výjimečného. To, že funguje dodnes mě tedy nijak nepřekvapuje a jsem tomu rád.

7. Pokud jste v/s nakladatelství/m Torst spolu/pracoval/a, či vám zde vydávali knihu, jaké zde panují podmínky? Máte s Torstem lepší zkušenosti než v jiných nakladatelství? Je něco, co vás na spolupráci překvapilo?

8. Znal jste Knihkupectví Torst (v Praze na rohu ulic Ostrovní a Mikulandská, působící v letech 2001-2009)? Podařilo se z této prodejny Viktorovi Stoilovovi vytvořit místo setkávání lidí z různých oborů?

Knihkupectví Torst jsem samozřejmě znal. Také proto jsme se rozhodli, když knihkupectví zaniklo, usilovat o tento prostor. V roce 2010 jsme zde otevřeli s kolegyní Martinou Hruškovou Knihkupectví Ostrov, kde má Torst tu výsadu, že jeho knihy jsou umístěny zvlášť.

Nevím, zda se zde Viktorovi podařilo vytvořit místo pro setkávání lidí z různých oborů, my se o to každopádně snažíme.

9. Měl by se podle Vás nakladatel společensky angažovat? (Například bojkot Viktora Stoilova cen Magnesia Litera v roce 2016 poté, co se skupina Ortel umístila na 2. místě v anketě Český slavík Mattoni.)

Nakladatel, jako ostatně nikdo jiný, nežije ve vzduchoprázdnu. Je samozřejmé, že se angažuje ve věcech, které pálí, ať už jeho nebo někoho z jeho blízkých. A protože „všichni lidé bratři jsou“, musí nás pálit každá nespravedlnost a „angažovat se společensky“ je to nejmenší, co pro spravedlnost můžeme dělat.

10. Chcete ještě něco dodat na dané téma?

Chtěl bych dodat ještě jednu věc, Viktor Stoilov ukázal, že zcela zásadní nakladatelství může fungovat i s minimálním počtem lidí, a tím podle mě povzbudil práci dalších malých nakladatelů, kteří pro českou kulturu vytváří neuvěřitelné hodnoty. Z mnohých bych chtěl vzpomenout například Triádu, Rubato, Opus, Dybbuk, Archu...

Příloha 2 Rozhovor s Alešem Najbrtem

[Aleš Najbrt je typograf a grafický designér, roku 1994 založil Studio Najbrt. S nakladatelstvím Torst spolupracoval například na edici Fototorst. Rozhovor byl proveden přes e-mail v lednu 2022]

1. Které osobnosti ve vydavatelské činnosti po roce 1989 pokládáte za nejvýraznější?

Ladislava Horáčka a samozřejmě Viktora Stoilova.

2. Jaká je podle Vás role Viktora Stoilova jako nakladatele v kontextu polistopadové knižní kultury?

Naprosto nezastupitelná. Viktor má několik zásadních zásahů. První téma jsou tituly, které souvisí s disidentskou generací, ale i mnoho knih, které se samizdatovými autory nespojují. Pak jsou to fotografické publikace, především edice Fototorst, která navázala na odeonskou edici malých fotografických knížek, souborný Sudek nebo spolupráce s Josefem Koudelkou a Annou Fárovou.

No a pak péče o současné autory, především vydávání kompletního Jáchyma Topola, ale i mnoha dalších.

3. Daří se mu, jak on sám říká „splácet dluh starším generacím“?

Určitě, i když na to není určitě sám.

4. Čím podle Vás Viktor Stoilov obohatil český knižní trh?

Už jsem odpověděl.

5. Jak hodnotíte knihy, které se rozhodl vydat? Je zde nějaká, se kterou nesouhlasíte, nebo naopak některá, kterou podle vás měl vydat, ale nerozhodl se tak?

6. Znal/a jste Viktora Stoilova již v 90. letech, když zakládal své nakladatelství? Věřil/a jste, že se stane úspěšným nakladatelem a bude se tímto povoláním živit dodnes?

Ano. Zním ho už od 90. let. Přiznám se ale, že jsem o jeho budoucí kariéře tehdy nepřemýšlel. Přál jsem si jen, aby naše společná práce na Fototorstu byla nekonečná. Mrzí mě, že tato edice skončila především z finančních důvodů.

7. Pokud jste v/s nakladatelství/m Torst spolu/pracoval/a, či vám zde vydávali knihu, jaké zde panují podmínky? Máte s Torstem lepší zkušenosti než v jiných nakladatelstvích? Je něco, co vás na spolupráci překvapilo?

Mám s Viktorem velmi dobré zkušenosti. Vnímám ho jako přítele, který je při společné práci vždycky maximálně profesionální a vstřícný. Musím v této souvislosti zmínit naprosto nezastupitelnou roli editora a redaktora Torstu Jana Šulce, který je s Viktorem spojen pupeční šňůrou. Velmi si jeho práce vážím.

8. Znal/a jste Knihkupectví Torst (v Praze na rohu ulic Ostrovní a Mikulandská, působící v letech 2001-2009)? Podařilo se z této prodejny Viktorovi Stoilovi vytvořit místo setkávání lidí z různých oborů?

Ano. Často jsme tam v té době chodili. Také proto, že blízko byla naše oblíbená restaurace Velryba a nedaleko Dynamo, Universal nebo pizzerie Kmotra. Rád jsem taky chodil do Viktorova kanclu, který byl právě nad Velrybou. Byl to takový úzký prostor plný knih.

9. Měl by se podle Vás nakladatel společensky angažovat? (Například bojkot Viktora Stoilova cen Magnesia Litera v roce 2016 poté, co se skupina Ortel umístila na 2. místě v anketě Český slavík Mattoni)

Myslím, že není důležité, jestli je to nakladatel nebo někdo jiný. Vyjadřovat se k věcem, které vnímáme jako ohrožení demokracie je vždy na místě. Náckům se ustupovat nemá.

10. Chcete ještě něco dodat na dané téma?
